

ВЪТРЕШНА ОЦЕНКА (ASSESSMENT) НА НАПРЕДЪКА НА ПОДКРЕПАТА НА ПРОГРАМА „ОБРАЗОВАНИЕ“ 2021 – 2027 Г. ЗА ЦЕЛИТЕ НА МЕЖДИННИЯ ПРЕГЛЕД НА ПРОГРАМАТА

*„Ако мислите, че образованието е скъпо, опитайте с невежество“ –
Дерек Бок¹*

Съдържание

Съдържание.....	1
НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА	4
Списък на приложенията	6
1. НОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, НАБЕЛЯЗАНИ В СЪОТВЕТНИТЕ СПЕЦИФИЧНИ ЗА БЪЛГАРИЯ ПРЕПОРЪКИ, ПРИЕТИ ПРЕЗ 2024 Г.	11
1.1. Специфична препоръка в областта на образованието и обучението	12
1.2. Мерки, насочени към изпълнението на специфичната препоръка от 2024 г.	12
2. НАПРЕДЪК ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ИНТЕГРИРАНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ПЛАНОВЕ В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА И ЕНЕРГЕТИКАТА, АКО Е ПРИЛОЖИМО	15
3. НАПРЕДЪК ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ПРИНЦИПИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЛЪБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА	16
3.1. Констатирани предизвикателства свързани с осигуряването на качествено и приобщаващо образование	18
3.2. Мерки, адресиращи предизвикателството и напредък по изпълнението им	18
3.3. Констатирано предизвикателство в областта на ученето през целия живот	27
3.4. Мерки, адресиращи предизвикателството и напредък по изпълнението им	27
3.5. Констатирано предизвикателство в областта на връзка на образованието с пазара на труда	28
3.6. Мерки, адресиращи предизвикателството и напредък по изпълнението им	28
4. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПРОМЕНЕТЕ В СРЕДАТА, В КОЯТО СЕ ИЗПЪЛНЯВА ПО ПРЕЗ ПЕРИОДА 2022 – 2024 Г., В Т.Ч. ЗА ДВАТА ВИДА РЕГИОНИ (РЕГИОНИ В ПРЕХОД И ПО-СЛАБО РАЗВИТИ РЕГИОНИ), КАТО СЕ ОБЪРНЕ СПЕЦИАЛНО ВНИМАНИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНИТЕ НУЖДИ И СЕ ОТЧИТАТ ЕВЕНТУАЛНИТЕ НЕГАТИВНИ ФИНАНСОВИ, ИКОНОМИЧЕСКИ ИЛИ СОЦИАЛНИ ПРОМЕНИ	32
4.1. Констатирани предизвикателства по отношение на регионалното развитие касаещи образованието и обучението	32
4.2. Мерки адресиращи преодоляването на констатираните предизвикателства по отношение на образованието и обучението	33

¹ Дерек Бок – американски юрист и образователен деец, бивш президент на Харвардския университет

Графики по проект „Успех за теб“	37
Графики по проект „Силен старт“	38
Графики по „Модернизиране на професионалното образование и обучение“	40
Графики по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“	41
Графика по процедура „Подкрепа за развитие на проектна докторантура“	43
4.3. Констатираните предизвикателства свързани с регионалните различия по отношение делът на завършилите висше образование	43
4.4. Мерки адресиращи преодоляването на констатираните предизвикателства по отношение на висшето образование.....	44
4.5. Констатираните предизвикателства свързани с капацитета на бенефициенти и партньори ..	47
4.6. Мерки адресиращи преодоляването на констатираните предизвикателства по отношение на повишаване на капацитета на потенциалните бенефициенти, бенефициенти и партньори в проектите в по Програма „Образование“	47
4.7. Констатираните предизвикателства свързани с преодоляване на териториалните различия	49
4.8. Мерки адресиращи преодоляването на териториалните различия	49
5. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ СЪОТВЕТНИТЕ ОЦЕНКИ, В Т.Ч. РАННИ ОЦЕНКИ ЗА НАСТОЯЩИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД, ПОСЛЕДВАЩИ ОЦЕНКИ ОТ ПЕРИОДА 2014-2020, ОЦЕНКИ НА НАЦИОНАЛНО ИЛИ ЕВРОПЕЙСКО НИВО С ПОДХОДЯЩИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ЗА ПО И ДР.	52
5.1. Основни изводи и препоръки от извършена Вътрешна оценка на системни проекти с Конкретен бенефициент МОН, в процес на изпълнение по ОПНОИР	53
5.3. Основни изводи и препоръки на Световна банка от извършени оценки на изпълнявани процедури по ОПНОИР и препоръки за подобряване програмирането на проекта на Програма „Образование“ за периода 2021-2027 г.....	56
5.4. Основни изводи и препоръки от извършени оценки на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020	57
5.5. Основни изводи и препоръки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие от извършени оценки (ОИСР).....	58
5.6. Текуща оценка на ЕСФ, която се извършва от ЕКОРИС.....	61
6. НАПРЕДЪК ПРИ ПОСТИГАНЕТО НА МЕЖДИННИТЕ ЦЕЛИ, КАТО СЕ ОТЧИТАТ ОСНОВНИТЕ ТРУДНОСТИ, ВЪЗНИКНАЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА	61
6.1. Договорени процедури и информация за постигнатия напредък по изпълнение на междинните цели до края на 2024 г.:.....	63
7. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ПРЕПРОГРАМИРАНЕ НА ПРОГРАМАТА И ЗА РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОСТАВАЩИЯ ПО НЕЯ РЕСУРС.....	70
7.1. Анализ на ефекта от договарянето на суми над бюджета върху постигането на крайните финансови и физически цели на Програма „Образование“ 2021-2027	70
8. МЕРКИ ЗА ПУБЛИЧНОСТ И ИНФОРМИРАНОСТ	72

Списък на използваните съкращения

БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ДЗИ	Държавен зрелостен изпит
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ+	Европейски социален фонд плюс
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИАПО	Изпълнителна агенция „Програма за образование“
ИГРП	Индикативна годишна работна програма
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
ИТСР	Интегрирани териториални стратегии за развитие
КИТИ	Концепция за ИТИ
КБ	Конкретен бенефициент
КН	Комитет за наблюдение
МИГ	Местна инициативна група
МБВР	Международната банка за възстановяване и развитие
МОН	Министерство на образованието и науката
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НПР БЪЛГАРИЯ 2030	Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОПНОИР	Оперативна програма “Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 г.
ОСЗ	Операция от стратегическо значение
ПО	Програма „Образование“ 2021 – 2027 г.
ПОО	Професионално образование и обучение
РСР	Регионални съвети за развитие
РУО	Регионално управление на образованието

СОП	Специални образователни потребности
УО	Управляващ орган
ФСП	Фонд за справедлив преход
ЦВП	Центрове за високи постижения
ЮЗР	Югозападен район за развитие
Регламент (ЕС) 2021/1060	Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика
PISA	Програма за международно оценяване на учениците

НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Национална нормативна рамка

- Закон за управление на средствата от Европейските фондове при споделено управление
- Постановление №23 на Министерския съвет от 13.02.2023 г. за определяне на детайлни правила за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление за програмен период 2021 – 2027 г., в сила от 17.02.2023 г.
- Решение на Министерския съвет №335 от 7 юни 2019 година за одобряване на индикативно финансово разпределение на средствата от Европейския социален фонд+, Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд за програмен период 2021 – 2027 г. по цели на политиката и програми
- Постановление на Министерския съвет № 494 от 30 декември 2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2021 – 2027 г. Закон за предучилищното и училищното образование
- Закон за професионалното образование и обучение
- Закон за висшето образование
- Наредба за приобщаващото образование

Европейска нормативна рамка

- Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика
- Регламент (ЕС) 2021/1057 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за създаване на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) и за отмяна на Регламент (ЕС) №1296/2013

Национални стратегически документи

- Програма „Образование“ 2021 – 2027 г.

- Споразумение за партньорство на Република България за периода 2021 – 2027 г.
- Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 и Планове за действие за изпълнението на Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030
- Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2030 и Планове за действие
- Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)
- Стратегия за развитие на висшето образование в Република България 2021-2030 г.
- План за действие в изпълнение на Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето (2030)
- План за действие за изпълнение на заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН за правата на хората с увреждания (2021 – 2026)
- Актуализиран Национален стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2024 – 2030 г.
- Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2021 – 2027 г.
- Национална програма „Цифрова България 2025” и Пътна карта за периода до 2025 г.
- Стратегия за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2022–2027 г. и План за действие в изпълнение на Стратегията за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2022–2027 г.
- Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021 – 2030 г. и Национални планове за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете
- Годишен план за насърчаване на ранното детско развитие за 2024 г.
- Национална стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021 – 2030) и Национален план за действие
- Актуализирана Стратегия за развитие на електронното управление в Република България 2019–2025 г. и Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за развитие на електронното управление в Република България за периода 2019–2023 г.

Европейски стратегически документи

- Европейски стълб на социалните права, провъзгласен от Европейския парламент, Съвета и Комисията
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифров компас до 2030 г.: Европейският път за цифровото десетилетие“ COM(2021) 118 final
- Решение (ЕС) 2022/2481 на Европейския парламент и на Съвета от 14 декември 2022 година за създаване на политическа програма „Цифрово десетилетие“ до 2030 г. (текст от значение за ЕИП)
- Препоръка на Съвета от 23 ноември 2023 година относно подобряване на предоставянето на цифрови умения и компетентности в образованието и обучението (C/2024/1030)
- Препоръка на Съвета от 23 ноември 2023 година относно основните фактори, способстващи успешното цифрово образование и обучение (C/2024/1115)
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Европейският зелен пакт“ COM(2019) 640 final

- Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 година относно ученето, насочено към екологичния преход и устойчивото развитие 2022/С 243/01 (текст от значение за ЕИП)
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Съюз на равенство: Стратегия за равенство между половете (2020 – 2025 г.)“ COM(2020) 152 final
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета „Съюз на равенството: стратегическа рамка на ЕС за ромите за равенство, приобщаване и участие на ромите“ COM(2020) 620 final
- Препоръка на Съвета от 12 март 2021 година относно равенството, приобщаването и участието на ромите (2021/С 93/01)
- Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета от 14 юни 2021 година за създаване на Европейска гаранция за децата
- Препоръка на Съвета от 22 май 2019 година за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст (2019/С 189/02)

Работни документи и информация на Европейската комисия

- Наръчник на ЕК за оценка на социално-икономическото развитие EVALSED

Списък на приложенията

Приложение 1. Принос на операциите по Програма „Образование“ за изпълнение на Специфичните за страната препоръки от приложение Г от Доклада за България на Европейския семестър за 2019 г.)

Приложение 2. Система за ранно предупреждение към август 2024 г.

Приложение 3. Списък на процедурите по ПО и техния статус

ВЪВЕДЕНИЕ

Съгласно изискванията на чл. 18 от Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (Регламент (ЕС) 2021/1060), до 31 март 2025 г., държавите членки следва да извършат междинен преглед на всяка от програмите, получаващи подкрепа от ЕФРР, ЕСФ+, Кохезионния фонд и ФСП, като се вземат предвид следните елементи:

- а) новите предизвикателства, набелязани в съответните специфични за държавите препоръки, приети през 2024 г.;
- б) напредъка при изпълнението на интегрираните национални планове в областта на климата и енергетиката, ако е приложимо;
- в) напредъка при прилагането на принципите на Европейския стълб на социалните права;
- г) социално-икономическото положение на съответната държава членка или регион, като се обърне специално внимание на териториалните нужди и се отчитат евентуалните негативни финансови, икономически или социални промени;
- д) основните резултати от съответните оценки;
- е) напредъка при постигането на междинните цели, като се отчитат основните трудности, възникнали при изпълнението на програмата.

Съгласно параграф 2 от чл. 18 от Регламент (ЕС) 2021/1060, до 31 март 2025 г. държавата членка представя на Европейската комисията оценка на резултатите от междинния преглед на всяка програма, която включва предложение за окончателното разпределяне на сумата за гъвкавост, посочена в член 86, параграф 1, втора алинея.

Настоящата вътрешна оценка (assessment) на резултатите от междинния преглед на Програма „Образование“ 2021-2027 г. (ПО), е изготвена от Работна група в рамките на Управляващия орган на ПО и е в изпълнение на изискванията чл. 18 от Регламент (ЕС) 2021/1060. Оценката съдържа информация за напредъка по изпълнението на посочените в чл. 18 от Регламент (ЕС) 2021/1060 елементи, както и рисковете, които стоят пред тяхното изпълнение.

Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+) е основният инструмент на Европейския съюз (ЕС) за инвестиране в хората и за подкрепа на прилагането на Европейския стълб на социалните права.

На 08.08.2022 г. ПО е одобрена официално от Европейската комисия (ЕК). Тя е една от първите програми на страната ни за новия програмен период, одобрени от ЕК.

ПО е един от основните инструменти за подкрепа на реформите в образователната система. Бюджетът на Програмата е в размер на 1 887 219 069 лв. и включва финансиране от ЕСФ+ и от държавния бюджет на Република България. Бюджетът на ПО за програмен период 2021 – 2027 г. е увеличен повече от два пъти в сравнение с бюджета, насочен към мерки за образование от Европейския социален фонд през програмен период 2014-2020 г.

ПО е структурирана в три приоритета, като предвидените мерки в подкрепа на образованието обхващат всички етапи и степени на образование – от детската градина, като се премине през училищното образование, професионалното образование и обучение и се стигне до висшето образование:

✓ **Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“**

В контекста на една от най-важните политики в образованието, каквато е политиката за приобщаващо образование, по Приоритета е заделен и най-значителният финансов ресурс – **почти 562 млн. лв.**, с който ще бъдат реализирани дейности за насърчаване на равния достъп на всички деца и ученици до качествено и приобщаващо образование, чрез разширяване на обхвата на механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст; подкрепа за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното и училищното образование; превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата. Предвидена е подкрепа за социално икономическа интеграция на маргинализирани и уязвими групи, в т. ч. роми, чрез дейности за десегрегация на училищата, създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери, утвърждаване на интеркултурното образование, чрез култура, наука и спорт. Поставен е нов фокус върху ранното детско развитие и грижите в ранна детска възраст посредством целенасочени дейности към предучилищното образование. Изпълнението на част от дейностите допринася за прилагането на Европейската гаранция за децата за подкрепа на целевите действия и структурните реформи за борба с детската бедност. В този приоритет се насърчава и ученето през целия живот чрез мерки за ограмотяване на възрастни като се подкрепят целевите

групи за завършване на основна степен на образование като необходима предпоставка за реализация на пазара на труда. В дейности по Програмата ще бъдат включени **около 300 хил. деца, ученици и родители от маргинализирани групи като роми.**

✓ **Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“**

Общо **над 472 млн. лв.** от Програмата са насочени към проекти за ефективно прилагане на компетентностния модел, чрез въвеждане на училищни методически планове за действие за развитие на ключови компетентности на всички образователни равнища; дигитална трансформация на училищното образование в т.ч. и в професионалното образование и обучение; повишаване на капацитета на педагогическите специалисти; подкрепа за ученици с таланти от училища, разположени предимно в селски и градски сегрегирани райони; подкрепа за иновативно учене извън училище; подкрепа за обновяване и осигуряване на качеството на работната сила в образованието чрез утвърждаването на алтернативен достъп към учителската професия и чрез подкрепа за новопостъпващи учители и директори на образователни институции. Очаква се да бъдат обхванати **повече от 367 хил. деца и ученици, както и над 80 хил. деца, ученици и родители от маргинализирани групи като роми.**

✓ **Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“**

Приоритетът е насочен към мерки в подкрепа **на професионалното и на висшето образование**, засилване на връзката с науката и с динамичните потребности на пазара на труда. За осъществяване на подкрепа за професионално образование и обучение е отделен финансов ресурс в размер **малко над 245 млн. лв.** За инвестиции във висшето образование са предвидени малко над **516 млн. лв.**

С цел модернизирание на системата на професионалното образование и обучение (ПОО) предвидените дейности по приоритета са насочени към адаптиране на ПОО спрямо динамиката на пазара на труда и специфичните териториални характеристики; подкрепа за развитие на умения за професиите на настоящето и бъдещето; подкрепа за Центрове за високи постижения в ПОО; развитие на дуалната система на обучение и увеличаване на дела на дуалната форма на обучение в ПОО. Очаква се **около 380 професионални училища** да се включат в модернизацията на системата на професионалното образование и обучение, а други **159 училища да въведат дуална система** на обучение.

Подкрепата за висшето образование е насочена към въвеждане на форми на дуално образование в приложими специалности във висшето образование; професионално ориентиране на студентите чрез практики и развитие на предприемачески умения; утвърждаване на

компетентностния подход по важни за икономиката на региона и пазара на труда професионални направления, в партньорство с бизнеса, разширяване на дигиталните компетентности и дигиталното образователно съдържание във висшето образование. Програмата ще подкрепи развитието на академичния състав във висшите училища и научните организации, включително повишаване на интереса и подобряване на условията за докторски програми, свързани с потребностите на пазара на труда, чрез подкрепата на модулни програми. Предвидена е и подкрепа за достъп на уязвими групи, и непедagogически персонал до висше образование. Предвидената подкрепа ще даде възможност на повече от 70 хил. ученици и студенти да навлязат активно на пазара на труда.

При програмирането на ПО са спазени изискванията на член 22, параграф 3, буква а), точка iv) от Регламент (ЕС) 2021/1060, съгласно които във всяка програма се излагат предизвикателствата, набелязани в съответните специфични за държавите препоръки и в приложимите национални или регионални стратегии на съответната държава членка, включително нейния интегриран национален план в областта на климата и енергетиката, във връзка с принципите на Европейския стълб на социалните права.

В този контекст всички предвидени дейности и мерки в Програмата са насочени към преодоляване на следните нужди от инвестиции с висок приоритет, посочени в **Приложение Г на Доклада за България на Европейския семестър за 2019 г.**:

- подобряване на приобщаващото, достъпно и качествено образование и грижи в ранна детска възраст, включително съответната инфраструктура и оборудване;
- предотвратяване на преждевременното напускане на училище посредством целенасочен подход и насърчаване на гъвкави програми за втори шанс;
- създаване на качествено приобщаващо училищно образование, включително инвестиции в извънучилищната инфраструктура и оборудване; обезпечаване на придобиването на основни и цифрови умения и насърчаване на приобщаването в сферата на образованието и обучението;
- подпомагане на професионалното развитие на учителите и обучаващите и насърчаване на новаторските методи на преподаване и новаторското съдържание с цел оказване на най-добра подкрепа на учениците в неравностойно положение;
- повишаване на привлекателността, качеството и приложимостта на програмите за професионално образование и обучение и насърчаване на участието в обучение за възрастни, включително инвестиции в инфраструктурата и оборудването;

- подобряване на качеството и приложимостта по отношение на пазара на труда на висшето образование, включително на съвместните научноизследователски дейности и стажовете в предприятия. (**Виж Приложение 1. Принос на операциите по Програма „Образование“ за изпълнение на Специфичните за страната препоръки от приложение Г от Доклада за България на Европейския семестър за 2019 г.**)

Започналата мащабна образователна реформа в България се ръководи от няколко стратегически документа: Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 (НПР БЪЛГАРИЯ 2030)², Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030) и Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г.³ и техните планове за действие, като ПО е един от основните инструменти за реализиране на голяма част от залегналите в тях приоритети.

По смисъла на чл. 15 от Регламент (ЕС) 2021/1060, се определят хоризонтални и тематични отключващи условия като предпоставка за изпълнение на всички специфични цели определени в програмите. Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030) и Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г. и техните планове за изпълнение са основни отключващи условия и Програмата е един от съществените инструменти за тяхното изпълнение. На 18.12. 2024 г. с Протоколно решение № 52 на Министерския съвет е приет План за действие за периода 2025 – 2027 г. към Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 -2030).

В обхвата на настоящата вътрешна оценка са включени всички изпълнявани и планирани процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) по всички приоритети на ПО, вкл. и по Приоритет 4 „Техническа помощ“.

1. НОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, НАБЕЛЯЗАНИ В СЪОТВЕТНИТЕ СПЕЦИФИЧНИ ЗА БЪЛГАРИЯ ПРЕПОРЪКИ, ПРИЕТИ ПРЕЗ 2024 Г.

На 19 май 2024 г. Европейската комисия публикува докладите по държави-членки и предложенията за специфични за държавите препоръки, предоставящи насоки за политиките на държавите-членки в рамките на пролетния пакет за Европейския семестър за 2024 г.

² <https://www.minfin.bg/bg/1394>

³ <https://www.mon.bg/mon/strategii-i-politiki/strategicheski-dokumenti-2/>

1.1. Специфична препоръка в областта на образованието и обучението

В Препоръка за ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА относно икономическата, социалната, трудовата, структурната и бюджетната политика на България⁴, са направени четири специфични препоръки, за които България трябва да предприеме мерки през 2024 г. и 2025 г., като една е в областта на образованието и уменията:

„Подобряване на образованието и обучението, включително за групите в неравностойно положение, както и обучението на учителите, и да въведе преподаване и обучение, основани на компетентности.“

1.2. Мерки, насочени към изпълнението на специфичната препоръка от 2024 г.

Подобряването на качеството на образованието и обучението е предмет на цялостна и целенасочена образователна политика. Това предполага изпълнение на целенасочени политики и действия за повишаване на образователните резултати на учениците, включително за групите в неравностойно положение. Направената специфична препоръка е насочена към съществуващите предизвикателства в областта на образованието и обучението, но и в голяма степен към променящата се образователна реалност и свързаните с нея предизвикателства, които изискват в контекста на традиционните практики и подходи в училище, образователните цели да са насочени към усвояване на определено учебно съдържание, с фокус върху предметно структуриране на знанията. Основен фактор за реализиране на ученето са учителите, те са тези които имат задачата да реализират промяната чрез насочването на съдържанието на образованието към ключовите компетентности, чрез промяна на методите и подходите в класната стая, чрез промяна на отношението към училището и главно чрез насърчаване мотивацията за учене у своите ученици.

Данните от Програмата за международно оценяване на учениците (PISA за 2018 г.⁵) на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) показват, че два пъти повече подрастващи на 15-годишна възраст в България не са успели да покажат минимално ниво на познания по четене, отколкото е средната стойност в ЕС (например 47,1 % спрямо 22,5 %). Данните за резултатите на 15-годишните ученици и техния социално-икономически статус потвърждават, че социално-икономическият статус оказва силно влияние върху образователните резултати.

Също така, в доклада на ОИСР се посочва, че в България социално-икономически благоприятелстваните ученици превъзхождат учениците в неравностойно положение по отношение

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0602&qid=1721826892960>

⁵ https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/bulgaria_29d65f4b-en.html; https://www.oecd.org/en/publications/pisa-results-2022-volume-iii-factsheets_041a90f1-en/bulgaria_c868d8f1-en.html

на творческото мислене с 14,2 точки по скала, която отчита 60 точки. Това е по-голямо от средната разлика между двете групи в страните от ОИСР (9,5 точки). <https://www.mon.bg/mon/strategii-i-politiki/strategicheski-dokumenti-2/>. Около 7% от учениците в неравностойно положение в България са успели да постигнат резултат в най-високата четвърт на представянето на творческо мислене в България. Тези ученици могат да се считат за устойчиви креативни мислители, защото въпреки социално-икономическото си неравностойно положение, те са постигнали отлични резултати в сравнение с учениците в собствената си страна. Средните резултати за 2022 г. са по-ниски в сравнение с 2018 г. по математика и четене и почти същите като през 2018 г. по природни науки. Българските ученици са на последно място в ЕС по математика, а по четене – на предпоследно, става ясно от резултатите от последното издание на проучването PISA за 2022 г. Делът на българските ученици под критичния праг на постижения в трите изследвани области е тревожно голям – 54% по математика, 53% по четене и 48% по природни науки. Данните показват, че когнитивните компетентности на повече от половината ученици не са адекватни за решаване на ежедневни проблеми.

В отговор на всички тези предизвикателства и за изпълнение на направените специфични препоръки за 2024 г., по Програма „Образование“ са предвидени следните инвестиции по **отделните части** от препоръката, а именно по отношение на:

Подобряване на образованието и обучението

Всички инвестиции в трите приоритета на ПО (Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“, Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“, Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“) са насочени към подобряване на образованието и обучението, като обхващат всички етапи и степени на образование – от предучилищното до висшето образование.

За групите в неравностойно положение

Инвестициите по Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“ на ПО са насочени изцяло към групите в неравностойно положение. Също така, в различни дейности и по другите приоритети на програмата са предвидени специални инвестиции насочени към групите в неравностойно положение, като напр. по Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“ е предвидена за изпълнение процедура „Достъп на уязвими групи и непедагогически персонал до висше образование“. В рамките на процедура „Модернизиране на професионалното образование“ по Приоритет 3 е предвидено въвеждане на гъвкави пътеки в ПОО, като се

предвижда да бъде разработен инструментариум за прилагане на гъвкави пътеки за отпаднали от образователната система ученици и за учениците в риск от отпадане.

Обучението на учителите

Във всички приоритети на ПО като хоризонтална мярка се предвижда инвестиране в дейности за повишаване на уменията и капацитета на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал, вкл. образователни медиатори.

Да се въведе преподаване и обучение, основани на компетентности

През последните години в българската образователна система се осъществяват промени, насочени към прилагането на „компетентностен подход“ и към придобиване на ключовите компетентности, развитие на уменията на 21-ви век, насърчаване на образователните иновации и мотивацията за учене. Ориентирането на обучението към придобиване на комплекс от ключови компетентности е свързано със смяна на фокуса към овладяването на знания и умения и прилагането им в живота. Това променя и ролята на учителя от източник на информация в партньор и ментор, като основна цел на преподаването е чрез прилагане на нови методи и подходи да се направи обучението по-привлекателно и практически ориентирано и да се изградят нагласи за учене през целия живот.

- **„Подобряване на качеството на общото образование чрез ефективно прилагане на компетентностен модел“**

За ефективното въвеждане на компетентностния модел на обучение в българската образователна система, в Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“ на ПО е предвидена „операция от стратегическо значение“ по смисъла на чл. 2, т. 5 от Регламент (ЕС) 2021/1060 с бюджет в размер на 166 685 431 лева. Методологията и критериите за подбор на операцията са одобрени на първото заседание на Комитета за наблюдение (КН), проведен през м. април 2023 г. Операцията ще се реализира чрез процедура за директно предоставяне на БФП с конкретен бенефициент МОН. Проектът на Насоки за кандидатстване по процедурата е в процес на съгласуване с МОН, като предстои финализиране на документите и нейното обявяване.

Основната цел на процедурата е подкрепа на образователния процес за развитие на ключови компетентности във всички образователни етапи от училищното образование чрез насърчаване на използването на различни подходи, инструменти и среди за преподаване и учене. По процедурата са предвидени дейности насочени към модернизиране методите на преподаване и оценяване чрез разработване и изпълнение на методически планове за развитие на ключови

компетентности, подготовката на компетентностно базирани ресурси, осигуряване на съвременен инструментариум за измерване и оценяване на резултатите на учениците, което включва разработване на дескриптори за целите на вътрешното оценяване по учебни предмети и класове и в подкрепа на прилагането на формиращо оценяване, разработване на материали за вътрешно оценяване и др. Също така ще се провеждат целеви обучения на педагогически специалисти и експерти от РУО, МОН и др.

В резултат на изпълнението на процедурата се очаква **38 962 педагогически специалисти** да завършат своето обучение за преподаване в STEM среда и прилагане на STEM концепцията и компетентностен подход, което допълва подкрепата по Националния план за възстановяване и устойчивост, насочена към училищна STEM среда. Също така **1 984 педагогическите специалисти** (учители, директори, заместник директори, експерти от МОН, РУО и Центъра за оценяване в предучилищното и училищното образование (ЦОПУО)) се предвижда в рамките на процедурата да преминат обучение за управление на образованието и на процесите в класната стая и/или за събиране и/или анализ на данни и др. Очаква се **80 717** ученици от всички етапи и степени на училищното образование да бъдат подкрепени по процедурата, вкл. чрез участия в извънкласни дейности.

В допълнение, в рамките на Приоритет 3 на ПО е предвидена процедура „**Утвърждаване на компетентностния подход във висшето образование**“, която е планирана да бъде обявена през третото тримесечие на 2025 г., съгласно одобрената Индикативна годишна работна програма за 2025 г. (ИГРП) на Програма “Образование“ 2021-2027 г. на проведеното Четвърто заседание на Комитета за наблюдение през м. ноември 2024 г.

Изводът е, че **планираните инвестиции в ПО адресират напълно направената специфичната препоръка в областта на образованието**. Очаква се чрез изпълнението на дейностите по Програмата да се окаже съществено влияние за подобряване на образованието и обучението, особено на групите в неравностойно положение, както и за насърчаване на усвояването на компетентности чрез новаторски подходи за учене, и подкрепа за преподавателите.

2. НАПРЕДЪК ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ИНТЕГРИРАНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ПЛАНОВЕ В ОБЛАСТТА НА КЛИМАТА И ЕНЕРГЕТИКАТА, АКО Е ПРИЛОЖИМО

Не е приложимо

3. НАПРЕДЪК ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ПРИНЦИПИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЛЪБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА

Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+) е основният инструмент на ЕС за подкрепа на прилагането на Европейския сълб на социалните права. Изпълнението на 20-те ключови принципа, залегнали в Социалния сълб и предизвикателствата, идентифицирани в специфичните за всяка държава препоръки, приети в контекста на европейския семестър, са основата, върху която държавите – членки изготвиха своите програми, съфинансирани по ЕСФ+.

В Доклада на ЕК за България за 2024 г. в рамките на европейския семестър (Доклад на ЕК за България 2024)⁶ в *Приложение 14: Предизвикателства относно заетостта, уменията и социалната политика в светлина на европейския сълб на социалните права се предоставя общ преглед на България за напредъка в прилагането на 20 принципа на сълба и националните цели за 2030 г. относно заетостта, уменията и намаляване на бедността.*

Съгласно направените изводи в приложението, въпреки различните усилия има сериозни предизвикателства пред осигуряването на добро качествено и приобщаващо образование. Съгласно данните от *Приложение 15* от Доклада на ЕК за България 2024: Образование и обучение, който очертава основните предизвикателства пред системата за образование и обучение в България въз основа на резултатите от Мониторинга на образованието и обучението за 2023 г. и Програмата на ОИСР за международно оценяване на учениците (PISA) за 2022 г., влошаващото се ниво на учениците с по-ниски постижения в различни основни умения, измерено от теста PISA, е тревожно – особено за тези в неравностойно положение. Липсата на основни умения сред младите хора е пречка за развитието на уменията и конкурентоспособността. Проучването на PISA от 2022 г. показва, че в сравнение с 2012 г. делът на младите българи без основни умения се е увеличил с повече от средното за ЕС, т.е. с 13,5 процентни пункта по четене (ЕС: 8,2 процентни пункта), с 11,1 процентни пункта по природни науки (ЕС 7,4 процентни пункта) и 9,8 процентни пункта по математика (ЕС 7,3 пункта).

Процентът на децата под 3-годишна възраст в официални детски заведения остава много нисък (17,4% през 2023 г., непроменен спрямо 2022 г., когато средното за ЕС беше 35,7%). Ранното напускане на училище намалява (9,3% срещу 9,5% в ЕС през 2023 г.), но остава особено високо в селските райони и сред ромското население (*Приложение 15*). За да се справи с някои от тези предизвикателства, българският План за възстановяване и устойчивост подкрепя създаването на

⁶ https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/e3051272-7476-414a-bcf8-0c30edb8992c_en?filename=SWD_2024_602_1_EN_Bulgaria.pdf

центрове по наука, технологии, инженерство и математика (STEM) в 2 243 училища, докато обучението на 38 962 учители ще бъде покрито от ЕСФ+. Нивото на деца в риск от бедност и/или изключване е много високо, при 33,9% през 2023 г., без промяна спрямо 2022 г., когато средното за ЕС беше 24,7%, придружено от висок процент на тежки материални и социални лишения през 2022 г. (19,2% срещу 8,4% в ЕС). Процентът на риска от бедност е бил 77% за ромските деца през 2021 г. През 2023 г. България започна да прилага мерки, финансирани от ЕСФ+ като част от Гаранцията за детето, за подобряване на достъпа на уязвими деца до социални и здравни услуги.

ПО е ориентирана към постигането на цел на политиката (ЦП) 4 „По-социална Европа – реализиране на Европейския стълб на социалните права“ и се финансира от Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+). В тази връзка ПО е основен инструмент на ЕС за изпълнение на Европейския стълб на социалните права и Плана за действие на Европейския стълб на социалните права. Програмата подкрепя изпълнението на основни принципи *1. Образование, обучение и учене през целия живот, 2. Равенство между половете, 3. Равни възможности, 4. Активна подкрепа за заетостта, 11. Грижи и подкрепа за децата и 17. Интеграция на хората с увреждания на Стълба в сфери: „Равни възможности и достъп до пазара на труда“ и „Социална закрила и приобщаване“.*

Стратегията на Програмата поставя силен фокус върху преодоляване на неравенствата и създаване на умения на децата и учениците, което ще им предостави достъп до нови възможности, но също така ще допринесе за прекъсване на цикъла на бедност между поколенията, предотвратявайки превръщането им във възрастни, изложени на риск от бедност или социално изключване.

Глава I от Европейския стълб на социалните права е насочена към равните възможности и достъпа до пазара на труда, а принцип 1 – към образованието, обучението и ученето през целия живот, като всеки има право на достъп до качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот с цел да поддържа и придобива умения, които му дават възможност да участва пълноценно в обществото и успешно да осъществява преход на пазара на труда.

Глава III от Европейския стълб на социалните права е насочена към социална грижа и приобщаване, като принцип 11 е фокусиран върху грижи и подкрепа за децата, вкл. техните права – право на достъпно ранно образование и грижи с добро качество, право на закрила от бедност, а децата от семейства в неравностойно положение имат право на специални мерки за насърчаване на равните възможности.

В контекста на една от най-важните политики в образованието, каквато е политиката за приобщаващо образование, по Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна

интеграция“ на ПО е заделен и най-значителният финансов ресурс – почти 562 млн. лв., с който ще бъдат реализирани дейности за насърчаване на равния достъп на всички деца и ученици до качествено и приобщаващо образование.

В рамките на Приоритет 1 по ПО е програмиран необходимият ресурс по Специфична цел (СЦ) по чл. 4, пар.1, буква е) и буква й) от Регламент (ЕС) 2021/1057 (Регламента за ЕСФ+) чрез мерки за пряка подкрепа на равния достъп до грижи в ранна детска възраст и образование за постигане на тематичната концентрация най-малко 5% на национално ниво за прилагане на **Европейската гаранция за децата** за подкрепа на целевите действия и структурните реформи за борба с детската бедност ⁷.

3.1. Констатирани предизвикателства свързани с осигуряването на качествено и приобщаващо образование

Предизвикателство от Приложение 14: Въпреки различните усилия съществуват значителни предизвикателства пред осигуряването на качествено и приобщаващо образование.

3.2. Мерки, адресиращи предизвикателството и напредък по изпълнението им

За преодоляване на посоченото предизвикателство, по Приоритет 1 от Програмата се изпълняват следните процедури:

- **„Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование“ (проект „Успех за теб“)**

От началото **2023 г. се** изпълнява проект „Успех за теб“ с конкретен бенефициент (КБ) – Министерство на образованието и науката (МОН) с обща стойност на безвъзмездната финансова помощ (БФП) 151 123 000 лв. Проектът е „операция от стратегическо значение“ по смисъла на чл. 2, т.5 от Регламент (ЕС) 2021/1060. Изпълнението ще допринесе за **прилагането на Европейската гаранция за децата**.

Основната цел на процедурата е насърчаване и разгръщане на потенциала за личностно развитие на учениците за трайното им приобщаване в училищното образование и подобряване на образователните им резултати. **Дейностите**, които се изпълняват са насочени към повишаване квалификацията на педагогическите специалисти, вкл. нови в системата учители, и експерти от Регионалните управления на образованието (РУО), обучения на непедагогическия персонал, вкл. образователни медиатори и социални работници за подпомагане на обучението. Изпълняват се мерки насочени към работа с родители за формиране на положителни нагласи към образованието,

⁷ Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета от 14 юни 2021 г. за създаване на Европейска гаранция за децата.

както и допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с хронични заболявания и изявени дарби за трайно приобщаване в училищното образование. Ще се осигури обща подкрепа за личностно развитие чрез допълнително обучение по учебни предмети с фокус върху обучението по български език на ученици, за които българският език не е майчин и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Допълнителна подкрепа за личностно развитие ще получат 8539 деца и ученици в предучилищното и училищното образование със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби. Очаква се 96 279 родители да бъдат подкрепени в процеса на приобщаващото образование, Подкрепа ще получат 87 740 деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи.

„Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование“ (проект „Силен старт“)

Изпълнява се договор с КБ – МОН с обща стойност на БФП в размер на 105 400 000 лв. Процедура е „операция от стратегическо значение“ по смисъла на чл. 2, т.5 от Регламент (ЕС) 2021/1060. Изпълнението на процедурата ще допринесе за прилагането на **Европейската гаранция за децата** за подкрепа на целевите действия и структурните реформи за борба с детската бедност.

Основната цел, която трябва да се постигне, е разгръщане на потенциала на децата от предучилищно образование чрез подкрепа за личностното им развитие с оглед по-успешна социална реализация. **Дейностите**, които се изпълняват, са насочени към повишаване квалификацията на педагогическите специалисти, вкл. нови в системата учители, и на експерти от РУО, за осъществяване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, вкл. социално-емоционалното учене в детските градини, в т.ч. техни яслени групи и училища с групи за задължително предучилищно образование, както и обучения на непедagogическия персонал, вкл. образователни медиатори и социални работници за подпомагане на обучението им. Извършва се интензивна работа с родители на ниво детска градина, в т.ч. техни яслени групи и на ниво училище с групи за задължително предучилищно образование за формиране на положителни нагласи към образованието и за пълноценното им участие в образователния процес. Оказва се допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби за трайно приобщаване в предучилищното образование, както и допълнително обучение по

български език на деца, за които българският език не е майчин, за повишаване на езиковата им култура и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

По процедурата ще се подкрепят 37 283 деца на възраст под 18 години. Предвидено е да бъдат подкрепени в процеса на приобщаващото образование 37 283 родители. Също така в дейности по приобщаващо образование ще бъдат включени 18 641 деца от маргинализирани групи, като напр. роми.

Обявени за кандидатстване и предстоящи за обявяване процедури, които ще допринесат за преодоляване на посоченото предизвикателство и ще се постигане изпълнението на поставените цели в Европейския социален стълб:

- **„Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“**

Процедурата се реализира чрез подбор на проектни предложения, като общият бюджет възлиза на 31 123 577 лв. Изпълнението ще допринесе за прилагането на **Европейската гаранция за децата**. Процедурата е обявена за кандидатстване на 22.01.2024 г. с три крайни срока на кандидатстване (22 май 2024 г., 25 септември 2024 г. и 27 януари 2025 г.). В рамките на първия краен срок са получени 52 проектни предложения, като одобрени за финансиране са 46 проектни предложения. Предстои сключване на договори. В рамките на втория срок са подадени 25 проектни предложения, като за 20 от тях е стартирала техническа и финансова оценка.

Основната цел е насърчаване на позитивно отношение към разнообразието във всички области на човешкия живот. **Дейностите**, които ще се изпълняват са насочени към работа с деца и ученици за осъществяване на интеркултурно образование. Предвижда се провеждане на съвместни дейности между детски градини, между училища и между детски градини и училища с концентрация на деца от уязвими групи, и такива в които няма концентрация на деца от уязвими групи. Ще се провеждат обучения на педагогическите специалисти за придобиване, развиване и прилагане на компетентности и умения за демократична култура в рамките на интеркултурно образование в мултикултурна среда съгласно Референтната рамка на компетенциите за демократична култура⁸. Ще се провеждат кратки обучения на родители, свързани с образованието на децата им и мотивация за активно участие в дейностите за интеркултурно образование, включително чрез участие на образователни медиатори, както и информационни кампании, насочени към недопускане на дискриминация, основана на раса, етнически произход или религиозна принадлежност.

⁸ <https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture/rfcdc>

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Очаква се да бъдат подкрепени 24 345 деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи, чийто майчин език не е български, обучаващи се в мултикултурна среда в предучилищното и училищното образование. Предвижда се обучение на 220 педагогически специалисти и непедagogически персонал за работа с деца и ученици от уязвими групи. До края на изпълнение на процедурата се очаква да бъдат включени 220 педагогически специалисти и непедagogически персонал. Предвижда се извършване на дейности насочени към общо 23 127 родители на деца и ученици, чийто майчин език не е български, както и родителите на деца и ученици, чийто майчин език е български, относно важноста на образованието на децата им и мотивация за активно участие в дейностите за интеркултурно образование.

- **„Достъп до образование за всяко дете“**

Процедурата е предвидена чрез директно предоставяне на БФП с общ бюджет 17 250 000 лв. и ще се реализира от конкретни бенефициенти 28-те Регионални управления на образованието (РУО) като „операция от стратегическо значение“ по смисъла на чл. 2, т.5 от Регламент (ЕС) 2021/1060. Изпълнението ще допринесе косвено за прилагането на **Европейската гаранция за децата**. Процедурата е **планирана в ИГРП за 2024 г.** Методологията и критериите за подбор на операцията са одобрени от Комитета за наблюдение на ПО на Четвъртото заседание, проведено през м. ноември 2024 г.

Основната цел на процедурата е постигането на максимален обхват на децата и учениците в предучилищното и в училищното образование и намаляване дела на отпадналите и преждевременно напусналите образование. Осигуряването на пълно обхващане на децата в системата на предучилищното и училищното образование е една от водещите линии на държавната политика на България в сферата на образованието през последното десетилетие. В подкрепа на тази цел е създаден междуинституционален механизъм, който да осигури равнопоставеното включване на всяко дете в образователния процес. Механизмът включва създаване и функциониране на екипи за съвместна работа на институциите (екипи за обхват) за обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и в училищна възраст.

Предвижда се подкрепа чрез изпълнение на различни **дейности**, които ще са насочени към разширяване на териториалния и демографския обхват на Механизма чрез допълване на екипите за обхват на местно ниво – възпитатели, психолози, педагогически съветници, социални работници, образователни медиатори и др. Ще се провеждат обучения за повишаване на капацитета и уменията на екипите за обхват, информационни кампании и работа с родители за

разясняване на ползите от образованието, както и междуинституционални срещи, семинари, обмен на опит за изграждане на устойчиво партньорство между представителите на институциите по Механизма по места и съвместни дейности като дни на отворените врати, открити уроци с участието на родители на деца, необхванати все още в образователната система с цел формирането на сплотени образователни общности и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Предвижда се да бъдат обхванати общо 32 702 деца и ученици за връщане в училище. Очаква се провеждане на интензивна подкрепа, насочена към 32 702 родители. В резултат от подкрепата по процедурата се очаква 30 966 деца и ученици да бъдат записани в предучилищно и училищно образование чрез механизма за съвместна работа на институциите. По процедурата ще бъдат обучени 10 374 педагогически специалисти, образователни медиатори и друг непедagogически персонал – членове от екипите за обхват по Механизма, за работа с деца и ученици от уязвими групи и техните родители за прилагане на мерки за обхващането в образователната система на идентифицираните деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

- **„Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията**

Подкрепата ще се предоставя чрез процедура на директно предоставяне на БФП чрез прилагане на подхода Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ), съгласно заложеното в ПО, като общата стойност на БФП е в размер на 26 124 851 лв. Методологията и критериите за подбор на операцията са одобрени от Комитета за наблюдение на ПО на Третото заседание на КН, проведено на 18-19.04.2024 г. След анализ на водещата подхода програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. за окончателно одобрените Концепции за ИТИ от Регионалните съвети за развитие, са определени окончателните конкретни бенефициенти, които могат да получат финансиране по ПО. Процедурата на УО на ПО чрез подхода ИТИ е обявена за кандидатстване през м. ноември 2024 г. Изпълнението ще допринесе за прилагането на **Европейската гаранция за децата**.

Предвид забавянето в изпълнението на подхода ИТИ, в ИГРП за 2025 г. е планирана процедура за подбор на проектни предложения, насочена към десегрегация на училищното образование, чрез която междувременно да се финансират значими мерки в образованието, докато подходът ИТИ реално стартира изпълнение.

Основната цел е насърчаване на процеса на образователна десегрегация и превенция на вторичната сегрегация. Изпълнението на **дейностите** е в подкрепа на превенция и недопускане на дискриминация в образователните институции в посока обучители и обучаеми. Ще се подпомогне

процесът на насърчаване на десегрегацията на училищата и класните стаи чрез междуучилищни дейности, подсигуряване на партньорство с местните общности и гражданския сектор, допълнителна работа с учениците, допълнителна работа с родителите и др. Предвидени са дейности, насочени към преодоляване на негативните обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност. Също така ще се отдели финансов ресурс за подготовка и въвеждане на адаптирани учебни материали и помагала за ученици, чийто майчин език е различен от българския език, които да се обучават съвместно с деца и ученици от немаргинализирани групи в условията на извънкласни дейности. Предвиждат се дейности за насърчаване на местните общности в политиките за десегрегация, както и обучения на местна и училищна администрация, на образователни медиатори, социални работници и други заинтересовани страни и на педагогически специалисти за работа в мултикултурна среда, за придобиване, развиване и прилагане на компетентности и умения за демократична култура съгласно Референтната рамка на компетенциите за демократична култура, обучения за прилагане на Хартата на основните права на ЕС.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Очаква се чрез изпълнението на дейностите да бъдат подкрепени 17 832 деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи. Ще бъдат обучени общо 3 565 педагогически специалисти и непдагогически персонал за работа с деца и ученици от уязвими групи. Предвидено е 345 училища да бъдат обхванати в дейности за десегрегация.

• **„Превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата“**

Процедурата ще се изпълнява чрез директно предоставяне на БФП с конкретни бенефициенти училища и с общ бюджет в размер на 34 833 135 лв. Изпълнението ще допринесе за прилагането на **Европейската гаранция за децата. Процедурата е планирана в ИГРП за 2025 г.**

Основната цел е превенция на агресията и насилието и недопускане на дискриминация в образователните институции към развиване на умения, насочени към развиване на социалната и емоционална интелигентност, емпатията и способността да се работи в посока разрешаване на конфликти.

Дейностите, които ще се изпълняват, са насочени към провеждане на кампании за толерантност и подобряване на общуването на учениците, както и за въздействие върху вътрешната мотивация, оказване на психологическа подкрепа, насочена към децата и учениците,

педагогическите специалисти и родителите, вкл. подкрепа за развиване на позитивен училищен психоклимат. Ще се осигури подкрепа за използването на посредници при решаване на конфликт в училище, консултиране на децата/учениците с психолог/педагогически съветник. Ще се осигури възможност за повишаване на компетентностите на учителите за използване и прилагане на форми и методи на противодействие на тормоза, насилието и др., за създаване на подкрепяща среда в класната стая, за работа с деца и ученици със СОП, работа с родителите, противодействие на негативни прояви като агресията/гнева – разпознаване, причини и превенция и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

По процедурата ще бъдат подкрепени 44 366 деца на възраст под 18 години. Ще бъдат включени общо 44 366 родители в дейности по превенция и предотвратяване на тормоза и насилието в училище. Предвижда се 5 414 педагогически специалисти и непедагогически персонал да преминат обучения за повишаване на компетентностите за използване и прилагане на форми и методи на противодействие на агресията.

- **„Създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери (допълващо финансиране на подхода ВОМР)“**

Процедурата е планирана в съответствие с Постановление на Министерския съвет № 494 от 30 декември 2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2021 – 2027 г. за еднофондово прилагане на подхода ВОМР (от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), а останалите финансиращи програми следва да осигурят допълващо финансиране от ЕСФ+ и ЕФРР, за кандидати само от територията на Местните инициативни групи (МИГ), с одобрени стратегии за ВОМР, в които има заложен мерки за допълващо финансиране по съответната програма. Общата стойност на допълващото финансиране от ПО е 40 117 276 лв. (съгласно предвиденото в ПО по подхода ВОМР) и ще се предоставя чрез процедура за подбор на проектни предложения, като дейностите ще се изпълняват на територията на МИГ с одобрени стратегии по подхода ВОМР, с включени мерки от ПО за образователна интеграция на местно ниво. Изпълнението ще допринесе за прилагането на **Европейската гаранция за децата. Процедурата е планирана в ИГРП за 2025 г.**

Основната цел е повишаване качеството на образователните услуги и подобряване на достъпа до образование на деца и ученици от различни уязвими групи (маргинализирани като роми, застрашени от социална изолация и бедност поради редица фактори, деца и ученици,

търсещи или получили международна закрила и др.) за трайното им оставане в образование от териториите на МИГ.

Подкрепата е насочена към **дейности**, свързани с повишаване на уменията на децата и учениците за обучение и общуване в мултикултурна среда, включително психологическа подкрепа и допълнителни обучения за деца/ученици с образователни затруднения, в т.ч. допълнителни обучения по български език, споделяне на културна идентичност и ценности. Ще се финансира повишаването на капацитета и квалификацията на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал, вкл. образователните медиатори за работа в мултикултурна образователна среда. Ще се насърчава създаването на училищни общности и ще се провеждат кратки обучения на родители относно техните права и задължения, свързани с образованието на децата им. Ще се осигури подкрепа за преодоляване на нефинансови бариери в малките населени места и в труднодостъпните райони, чрез осигуряване на транспорт, хранене, ученическо общежитие; мобилност на преподаватели и адаптиране към работна среда в различни райони и с различни групи ученици, вкл. адаптационни програми и социални пакети за млади учители. Предвижда се осигуряване на учебници, познавателни книжки за децата и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Ще бъдат обучени 9 687 деца от предучилищното образование и ученици от уязвими групи за общуване в мултикултурна среда. За работа в мултикултурна образователна среда подкрепа ще получат 2 854 педагогически специалисти и непедagogически персонал.

- **Дигитална трансформация на училищното образование в т.ч. ПОО.**

В ПО е поставен специален фокус в **Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“** върху значението на цифровите умения и компетенции за повишаване възможностите за адаптация на човешкия капитал към променящите се изисквания на работните места и пазара на труда. Дигитализацията на учебния процес е ключов елемент на модерното училище, чрез който се оптимизира процесът на обучение, повишава се неговата ефективност и се подпомага навлизането на иновации, базирани на информационни и комуникационни технологии (ИКТ). Подкрепата е предвидена да се реализира чрез процедура за директно предоставяне на БФП с Конкретен бенефициент МОН и с общ бюджет 246 473 970 лв. **Процедурата е планирана в ИГРП за 2025 г. Методологията и критериите за подбор на операцията са одобрени от Комитета за наблюдение на ПО на Четвъртото заседание , проведено през м. ноември 2024 г.**

Основната цел е дигитална трансформация на училищното образование. Дейностите са в подкрепа на надграждане на изградената облачна среда и внедрената платформа за образователни

услуги и съдържание „Дигитална раница“. Предвижда се разработване и адаптиране на дигитално образователно съдържание; въвеждане на автоматизирани процеси и изкуствен интелект в училищното образование; изграждане на модерна защитена образователна среда в училищата, базирана на съвременни съоръжения/оборудване; обучения на педагогически специалисти, вкл. за създаване на нови роли за управление на дигиталната трансформация в училище; повишаване на дигиталната компетентност и умения на учениците, както и провеждане на информационни кампании за ползите от изкуствения интелект, киберсигурност, медийната грамотност, защита на интелектуалната собственост, дигитално благополучие и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

202 839 ученици да бъдат подкрепени в дейности по процедурата. Ще бъдат обучени 212 539 родители за работа с електронни ресурси и уеб базирани платформи и приложения, насочени към повишаване на ангажираността им в обучението на децата им.

- **„Подкрепа за ученици с таланти“.**

Процедурата ще се изпълнява чрез подбор на проектни предложения с обща стойност на БФП в размер на 32 748 590. **Процедурата е планирана в ИГРП за 2025 г.**

Основна цел е стимулиране на стремежа на учениците за постигане на по-високи резултати в обучението чрез осигуряване на подкрепа за откриването на таланти в областта на културата, спорта, STEAM и чужди езици.

Дейностите, които ще се изпълняват са насочени към насърчаване и подготовка на ученици с таланти предимно в селски и градски сегрегирани райони, които не са представени или са недостатъчно представени в състезания и олимпиади. Подкрепата е насочена към подготовка за участие в регионални кръгове на конкурси, олимпиади и състезания. Също така, ще се подпомагат ученици с таланти за участие в национални кръгове на конкурси, олимпиади и състезания в областта на култура, спорт, STEAM и чужди езици чрез предоставяне на стипендии и провеждане на тренировъчни лагери и летни академии.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Чрез изпълнението на дейностите се очаква да бъдат подкрепени 19 711 деца и ученици.

- **„Образователни маршрути за иновативно учене извън училище“**

Процедурата ще се изпълнява чрез директно предоставяне на БФП с конкретни бенефициенти училищата и общ бюджет в размер на 52 400 000. **Процедурата е планирана в ИГРП за 2025 г.**

Основната цел е въвеждане на иновативни подходи в ученето извън училищната среда и развиване на различни компетентности у учениците за постигане на по-силна мотивация за учене, за по осмислено и трайно знание.

Дейностите са насочени към прилагане на иновативни инструменти и модели в организацията и съдържанието на обучението на учениците чрез провеждане на образователни маршрути за иновативно учене извън училище.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Очаква се да бъдат включени в дейностите 64 315 деца и ученици.

3.3. Констатирано предизвикателство в областта на ученето през целия живот

Предизвикателство от Приложение 14: Равнището на участие на възрастни в ученето е ниско (9,5% в България спрямо 39,5% в ЕС през 2022 г.)

3.4. Мерки, адресиращи предизвикателството и напредък по изпълнението им

За преодоляване на посоченото предизвикателство и постигнатия положителен ефект от изпълнението на процедури „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и „Ограмотяване на възрастни – 2“ по ОПНОИР, в ПО е предвидена подкрепа, насочена към уязвими групи чрез изпълнение на процедура **BG05SFPR001-1.005 „Ограмотяване на възрастни (чрез прилагане на подхода ИТИ)“** с общ бюджет 65 190 468 лв., като конкретните бенефициенти са определени съгласно одобрени Концепции за ИТИ от страна на Регионалните съвети за развитие. Методологията и критериите за подбор на операцията са одобрени от Комитета за наблюдение на ПО на Третото заседание на КН през април 2024 г. Процедурата чрез подхода ИТИ е обявена за кандидатстване през м. ноември 2024 г.

Аналогично на подкрепата за десегрегация в училищното образование, с оглед минимизиране на риска от загуба на средства по ПО, в ИГРП за 2025 г. е планирана процедура за подбор на проектни предложения, насочена към ограмотяване на възрастни, с аналогични параметри.

Основната цел е подкрепа на уязвими групи за социално включване чрез осигуряване на достъп до образование и обучение за по-добра реализация на пазара на труда. **Дейностите**, които ще се изпълняват са насочени към реинтегриране в образователната система на лица, навършили 16 години, отпаднали от училище и/или без основно образование, чрез дейности за образователна медиация (мотивация за участие в образование, работа на образователни медиатори и др.). Популяризиране на необходимостта от повишаване и насърчаване на грамотността и привличане на общественото внимание към ползите от повишаването на грамотността. Предвижда се

организиране и провеждане на курсове за ограмотяване на възрастни, и на курсове за усвояване на учебно съдържание за различните образователни етапи и степени за лица, с ниско образование или без образование, с цел последващо включване във възможности за придобиване на професионална квалификация. Предвидена е и подкрепа за валидиране на резултати от неформалното обучение и информалното учене чрез оценяване и признаване на съответствието между компетентности, придобити чрез неформално обучение и информално учене, и изискванията за завършване на клас, етап или степен от основно образование. За представителите на целевите групи са предвидени дейности за запознаване с професии и консултиране за самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Очаква се да бъдат подкрепени общо 16 858 лица, които са с прогимназиален етап на основно образование или по-ниско.

3.5. Констатирано предизвикателство в областта на връзка на образованието с пазара на труда

Предизвикателство от Приложение 14: Работодателите продължават да съобщават за трудности при намирането на подходящи служители, като се очаква през 2024 г. да се търсят най-много работници със средно и висше образование. Равнището на заетост на наскоро завършилите професионално образование и обучение (ПОО) е 78,4% през 2023 г., което е под средното за ЕС равнище от 81%.

3.6. Мерки, адресиращи предизвикателството и напредък по изпълнението им

През последните години започна мащабна реформа в професионалното образование и обучение (ПОО). Целта е модернизирание на професионалното образование, практическата подготовка и подобряване на професионалното образование, с цел подготовка на квалифицирана и устойчива работна сила, подготвена за предизвикателствата, свързани с прехода към цифрова и зелена икономика, обучение за повишаване на уменията и изграждане на достатъчно подготвени педагогически специалисти, които да предоставят съвременно образование за бъдеща заетост, свързани с прехода към цифрова и зелена икономика, синия растеж, индустрия 5.0, ИСИС. В подкрепа на реформата в **Приоритет 3** на ПО са предвидени инвестиции, насочени към повишаване привлекателността на професионалното образование и обучение и повишаване равнището на заетост на наскоро завършилите ПОО.

- **BG05SFPR001-3.001 „Модернизирание на професионалното образование и обучение“**

През май 2023 г. започна изпълнението на проект „Модернизиране на професионалното образование и обучение“ с Конкретен бенефициент МОН и с общ бюджет 70 000 000 лв. Проектът е „операция от стратегическо значение“ по смисъла на чл. 2, т. 5 от Регламент (ЕС) 2021/1060.

Основната цел е да подпомогне адаптирането на професионалното образование и обучение спрямо динамиката на пазара на труда и да подкрепи развитието на уменията за професиите на настоящето и бъдещето. Поставен е фокус и за решаване на проблема, свързан с относително високия дял на преждевременно напусналите училище в системата на ПОО спрямо общото образование. **Дейностите**, които се изпълняват са насочени към разработване и прилагане на нов Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО), Държавни образователни стандарти (ДОС), учебни планове и програми, национални изпитни програми вкл. междусекторни, по определени сектори и др., чрез използване на Секторни съвети на уменията (ССУ) за съвместна работа между училища и други доставчици на ПОО, бизнеса и др. Ще се изпълнява дейност, насочена към повишаване на уменията на учителите чрез въвеждане на компетентностни профили на учители и преподаватели по професионална подготовка. Ще се въвеждат гъвкави пътеки в ПОО, разработване и въвеждане на образователни материали по професионална подготовка за важни за икономиката на региона и пазара на труда сектори с иновативно цифрово учебно съдържание, използване на изкуствен интелект, виртуална реалност, както и участие в обучения на преподаватели по професионална подготовка. Предвижда се подкрепа за подобряване на трансверсалните и ключовите компетентности по професионална подготовка на учениците и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки

Очаква се до края на изпълнението на процедурата 384 професионални училища да въведат модернизиран учебен план и програми, във връзка с актуализирания Списък на професиите за професионално образование и обучение и държавни образователни стандарти, както и са въвели кредитна система при предоставяне на ПОО. Ще бъдат обучени 2 942 учители и преподаватели по професионална подготовка. Също така се очаква 17 279 ученици след приключване на участието си в процедурата да са започнали работа, включително и като самостоятелни заети лица.

• „Развитие на дуалната система на обучение в ПОО“

Подкрепата за дуалната система на обучение в ПОО е предвидена да се реализира чрез подхода ИТИ, с общ размер на БФП в размер на 86 782 552 лв. Процедурата е планирана чрез директно предоставяне на БФП, като конкретните бенефициенти са определени съгласно одобрени Концепции за ИТИ от страна на Регионалните съвети за развитие Методологията и критериите за

подбор на операцията са одобрени от Комитета за наблюдение на ПО на Третото заседание на КН през април 2024 г. Процедурата чрез подхода ИТИ е обявена за кандидатстване през м. декември 2024 г.

Аналогично на подкрепата за десегрегация в училищното образование и ограмотяване на възрастни, с оглед минимизиране на риска от загуба на средства по ПО, в ИГРП за 2025 г. е планирана процедура за подбор на проектни предложения, насочена към дуалната система на обучение в ПОО, с аналогични параметри.

Основната цел е подобряване на качеството, приложимостта и ефективността на професионалното образование и обучение в съответствие с потребностите на пазара на труда и специфичните териториални характеристики. С предвидените дейности ще се надгради и доразвие подкрепата за разширяване на дуалната система на обучение, започнала през 2020 г. с изпълнението на проект „Подкрепа за дуалната система на обучение“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. Дейностите са насочени към допълнителна професионална подготовка, „пробно стажуване“ и допълнителни занимания за ученици за придобиване на знания, умения и компетентности в съответствие с изискванията на пазара на труда, обучения на учители и наставници за разширяване на обхвата и повишаване качеството на дуалната система на обучение. Ще се подпомогне адаптирането на учебното съдържание спрямо динамиката на пазара на труда с акцент върху изграждането на умения за професиите на 21 век – дигитални, зелени, преносими, ключови компетентности, както и ще се провеждат информационни кампании и кариерно ориентиране за повишаване на привлекателността и увеличаване дела на дуалната система на обучение в ПОО.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Подкрепа ще бъде насочена към 30 437 участници с прогимназиален етап на основното образование или по-ниска степен. Очаква се броят на училищата, въвели дуална система на обучение, да бъде 159.

- **Подкрепа за Центровете за високи постижения в ПОО**

Процедурата е предвидена чрез директно предоставяне на БФП с конкретни бенефициенти 28 професионални гимназии, подкрепени по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) да получат статут на Центрове за високи постижения в ПОО, и с общ бюджет 71 359 262 лв. Процедурата е планирана в ИГРП за 2025 г.

Основната цел е постигане на висококачествени умения и компетентности, които водят до качествена заетост и възможности през цялата кариера, съответстващи на нуждите на една

иновативна, приобщаваща и устойчива икономика. В рамките на НПВУ се предвижда да се модернизират и оборудват професионални гимназии в съответствие с най-високите технологични изисквания, които да се превърнат в ядро на регионални/местни образователни екосистеми, повишаващи регионалната конкурентоспособност и работещи въз основа на партньорства между професионални училища, университети, компании, местни власти и други образователни институции. Мерките по НПВУ за модернизиране на училищната инфраструктура и оборудване на ЦВП ще бъдат успоредно допълнени с подкрепата по ЕСФ+, като по ПО центрите се предвижда да осигурят модерно и иновативно образование и обучение за професиите и уменията, необходими на местния/регионалния пазар на труда и да предложат възможности за кратък период на преход от училище към работа. Ще се подкрепя продължаваща квалификация на учители и преподаватели, чрез провеждане на формати „бизнесът обучава“, майсторски класове с топ-преподаватели, както и бизнес и научни академии с изявени специалисти. Ще се оказва подкрепа за насърчаване на партньорства/мрежи с висши училища, научни и изследователски организации и бизнеса. Ще бъде насърчавано международно сътрудничество с други ЦВП в ПОО и техните мрежи.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Ще бъдат подкрепени 28 Центрове за високи постижения в ПОО, разположени във всеки областен град, и ще бъдат включени в дейности по процедурата 17 469 ученици с прогимназиален етап на основното образование или по-ниска степен.

Извод: Заложените в програмата дейности и мерки са съобразени напълно с изпълнението на принципите и правата от Европейския стълб на социални права и е налице напредък по изпълнение на дейностите. Управляващия орган полага целенасочени усилия за преодоляване на евентуални рискове от забавяне на изпълнението.

АКТУАЛИЗИРАНИ ИНДИКАТОРИ ПО НАПРЕДЪКА ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ПРИНЦИПИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА

Приоритет 1 допринася за постигане на следния контекстуален индикатор от социалното табло с индикатори към Европейския стълб на социалните права:

Президементно напусналите образование и обучение, като дял от населението на 18-24 годишна възраст 13.9% [2019]. Постигната стойност – 9,3% [2023].

Приоритет 2 допринася за постигане на следния контекстуален индикатор от социалното табло с индикатори към Европейския стълб на социалните права:

„Ниво на цифрови умения на лицата като дял от лица на възраст 16-74 години 29% [2019]. Постигната стойност – 35,52% [2023].

Приоритет 3 допринася за постигане следния контекстуален индикатор от социалното табло с индикатори към Европейския стълб на социалните права:

„Завършили висше образование като дял от населението 30-34 – 32,5 [2019]. Постигната стойност – 35,8% [2023].

4. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПРОМЕНИТЕ В СРЕДАТА, В КОЯТО СЕ ИЗПЪЛНЯВА ПО ПРЕЗ ПЕРИОДА 2022 – 2024 Г., В Т.Ч. ЗА ДВАТА ВИДА РЕГИОНИ (РЕГИОНИ В ПРЕХОД И ПО-СЛАБО РАЗВИТИ РЕГИОНИ), КАТО СЕ ОБЪРНЕ СПЕЦИАЛНО ВНИМАНИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНИТЕ НУЖДИ И СЕ ОТЧИТАТ ЕВЕНТУАЛНИТЕ НЕГАТИВНИ ФИНАНСОВИ, ИКОНОМИЧЕСКИ ИЛИ СОЦИАЛНИ ПРОМЕНИ

Съгласно изискванията на чл. 22, параграф 3, буква а), точка iv) от Регламент (ЕС) 2021/1060 при разработването на ПО е направено резюме на основните предизвикателства, като са взети предвид икономическите, социалните и териториалните различия и неравенства. За целта са използвани следните документи:

- ✓ Социално-икономическо развитие на България 2007-2017 г. за определяне на националните приоритети за периода 2021-2027 г. одобрен с РМС № 196 от 11.04.2019 г. (<https://www.eufunds.bg/bg/node/1556>)
- ✓ Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС, Приложение 2 към Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 е приета с Протокол № 67 на Министерския съвет от 02.12.2020 г. (<https://www.minfin.bg/bg/1394>)

В Доклада на ЕК за България 2024 в рамките на европейския семестър в *Приложение 17* се представя регионалната икономическа и социална динамика в България. Направен е анализ на икономическото, социалното и териториалното сближаване в българските региони и се оценяват възникващите нужди от инвестиции и необходимостта от реформи на регионално и местно равнище за насърчаване на икономическия растеж, социалното развитие и конкурентоспособността в страната.

4.1. Констатирани предизвикателства по отношение на регионалното развитие касаещи образованието и обучението

Преглед на икономическите и социални резултати на регионално равнище

Регионалните различия по отношение на БВП на глава от населението остават много големи в България, въпреки усещането за приближаване към средното за ЕС равнище. През 2022 г. регионалните различия останаха на същото равнище, както през предходното десетилетие. Те се характеризират по отношение на БВП и производителността на труда, демографията, **образованието и обучението**, заетостта, инфраструктурата, конкурентоспособността и резултатите в областта на научните изследвания и иновациите. Тези показатели обикновено са по-лоши в северните части на страната. БВП на глава от населението в Югозападния регион съответства на 96 % от средния за ЕС, главно поради приноса на столицата на страната — София. Останалите региони изостават значително и достигат 40—56 % от средната стойност за ЕС, въпреки че средната стойност за страната е 62 %. Югозападният регион генерира половината от националния БВП, въпреки че е в него живеят едва 31 % от населението. Въпреки че има значително по-добри резултати от другите български региони, Югозападният регион се характеризира със значителни вътрешнорегионални различия и разликата в развитието между столицата и останалата част от региона продължава да бъде проблематична. Населението в България и някои от нейните по-слабо развити региони бързо намалява. Между 2013 г. и 2021 г. населението на България намаля с почти 7,0 %. Намаляването на населението е изключително голямо в Северозападния регион (населението спадна с 17,6 %) и в Северния централен регион (13,1 %). За разлика от това, населението на Югозападния регион е намаляло само с 3,1 %, което отново се дължи на приноса на столицата София.

4.2. Мерки адресиращи преодоляването на констатираните предизвикателства по отношение на образованието и обучението

Както се вижда от направения преглед в *Приложение 17*, процесът на задълбочаване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в българските региони продължава. Въпреки че от присъединяването си към ЕС насам страната постига по-добри резултати по ключови макроикономически показатели, икономическото ѝ развитие все още изостава значително спрямо най-развитите региони на ЕС. В този контекст, в Споразумението за партньорство за периода 2021-2027 г. България поема ангажимент да насочи 50% от общото европейско финансиране от ЕФРР, ЕСФ+ и КФ за по-слабо развитите региони на страната (като се изключат средствата за техническа помощ, Програмата за храни и основно материално подпомагане и Фонда за справедлив преход) към трите района на планиране на Северна България.

Също така, за насърчаване на балансираното териториално развитие на страната, Централното координационно звено към администрацията на Министерския съвет с участието на

всички Управляващи органи разработи **Концепция за инвестициите от фондовете на Кохезионната политика на ЕС за програмен период 2021 – 2027 г. в Северна България**. Концепцията е одобрена от Комитета за наблюдение на Споразумението за партньорство (КН на СП) на Заседанието, проведено на 6 юни 2024 г.

Целта на Концепцията е да се представи цялостната стратегия на българските власти за насърчаване на инвестициите от фондовете на Кохезионната политика в Северна България и да се приведе в действие поставената в Споразумението за партньорство цел за разпределяне на 50% от финансирането по линия на Кохезионната политика на ЕС за по-слабо развитите региони на България към регионите на Северна България. Възможностите за адресиране на тези нужди с приоритетите и логиката на интервенции на всяка от програмите в рамките на Кохезионната политика за програмен период 2021 – 2027 г. са изследвани при планиране и програмиране на отделните процедури за предоставяне на БФП.

Трябва да се има предвид, че в ПО е поставен фокус за финансиране на мерки и дейности, насочени към деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми, на територията на цялата страна, и следователно тяхното географско местоположение не може да бъде водещ критерий за предоставяне на подкрепа. Поради спецификата на дейностите, мерките за подобряване на качеството и приобщаващия характер на образованието следва да обхващат цялата територия на страната в съответствие с нуждите, определени за всяко дете/ученик, за да се гарантира равен достъп до образование. Съгласно чл. 63, параграф 3, второ изречение от Регламент (ЕС) 2021/1060 *„За ЕСФ+ разходите, свързани с операции, могат да бъдат разпределени за някои от категориите региони на програмата, при условие че операцията допринася за постигането на специфичните цели на програмата“*. Тъй като програмата се изпълнява чрез операции с пълно национално покритие, на основание разпоредбата от Регламент (ЕС) 2021/1060 и разписаното в Концепцията за инвестициите от фондовете на Кохезионната политика на ЕС за програмен период 2021 – 2027 г. в Северна България, индикативното разпределение на средства за Северна България по програмата се изчислява пропорционално за всеки от по-слабо развитите региони и се равнява на 3/5 от общите средства за тази категория региони. Разпределението на приноса на ПО към подхода Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) следва същата логика. По отношение подхода ВОМР допълващото финансиране от ПО се базира на местно приоритизиране съгласно одобрени стратегии за ВОМР на местните инициативни групи. По този начин разпределените средства по ЕСФ+ за трите района на планиране в Северна България се оценяват индикативно на 48% от бюджета на ПО (без средствата за техническа помощ) или 359 млн. евро.

Операциите от стратегическо значение по Програмата се изпълняват на територията на цялата страна чрез системен подход, обхващащ голям брой образователни институции. Тези операции са специфични, тъй като в процеса на изпълнение конкретният бенефициент в лицето на Министерство на образованието и науката (МОН) извършва подбор на образователни институции (училища и детски градини) за участие в операциите, като разработва и прилага механизъм за подбор в съответствие с доказаните нужди и предизвикателства на региона/общините/населените места в него, вкл. концентрацията на училища, целеви групи и др. Друга специфика на операциите от стратегическо значение е, че някои от дейностите са хоризонтални и засягат образователната система като цяло, като по този начин се прилагат в образователните институции в цялата страна. Други дейности се осъществяват в участващите в операциите училища/детски градини, като средствата зависят от броя на целевите групи (деца, учители, родители и др.) в съответната образователна институция.

Следователно, в случаите когато МОН е конкретен бенефициент, финансовите ресурси се разпределят и отчитат в съответствие с бюджетите за дейностите, изпълнявани от всяко избрано училище/детска градина. По отношение на хоризонталните дейности, средствата по категория „По-слабо развити региони“ (която включва 5 района за планиране) се планират като 3/5 за 3-те региона на Северна България (Северозападен, Северен централен и Североизточен) и ще бъдат отчитани на база реално изпълнение.

По конкурентните **процедури за подбор** се прилага подход за целенасочена подкрепа за Северна България чрез разпределение на средствата по компоненти и категории региони, когато е приложимо:

- *чрез бонус точки* за проектни предложения, които ще се изпълняват само в регионите на Северна България като средствата се отчита по място на изпълнение;
- *чрез три компонента по процедурата* – Компонент 1. ЮЗР; Компонент 2. Северна България (СЗР, СЦР, СИР), Компонент 3. ЮЦР + ЮИР. При налични ресурси проектните предложения в резервните списъци по компоненти се предвижда да бъдат събирани в един общ списък и финансирани в следния ред: (1) до изчерпване на средствата по компонент 2 (Северна България); (2) до изчерпване на средствата по компонент 3 (SC+SE региони).
- *автоматично разпределение и отчитане на средствата по всяко проектно предложение* се извършва между двете категории региони в предвиденото в Програма „Образование“ съотношение. По този начин средствата по категория *По-слабо развити региони* на ниво проектно предложение автоматично се отчитат като 3/5 за 3-те северни района. Този подход е приложим например при мерки за висше образование, като се има предвид спецификата

на процедурите и факта, че в проектните дейности могат да бъдат включени студенти от цялата страна, независимо от териториалното разположение на висшето училище, което изпълнява дейностите.

В контекста на направената оценка в *Приложение 17* на нуждите от инвестиции и необходимостта от реформи за насърчаване на икономическия растеж, социалното развитие и конкурентоспособността в страната се забелязва, че в **периода от разработване на Програмата до сега не се наблюдава промяна при основните предизвикателства в социално-икономическото развитие на страната, т.е. тенденцията на задълбочаване на регионалните различия остава**. Трябва да се отбележи, че от една страна това е един прекалено къс времеви лаг, в който могат да се очакват значителни промени в икономическия растеж и подобряването на човешкия капаитал, тъй като каквито и реформи да се извършват в публичните политики, те дават резултат след години. От друга страна глобалните и европейски тенденции няма как да не повлияят на социално-икономическото развитие на страната, тъй като тя има силно отворена икономика, зависима от инвестиции с останалата част на света. Данните от демографската статистика в *Приложение 17* показват, че тенденциите за намаляване и застаряване на населението в България се запазват. Демографската криза намалява броя на учениците и оказва влияние върху целия образователен сектор.

Анализ на процедури в изпълнение (със сключени договори и/ или в оценка) спрямо различните категории региони за планиране от ниво NUTS, както и приноса им към Северна България:

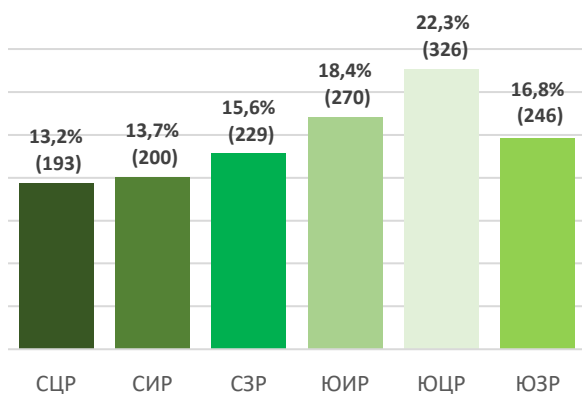
- **BG05SFPR001-1.001 „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование“ (проект „Успех за теб“)**

В графиките по-долу са посочени обобщени разпределения по училища, участващи в проекта „Успех за теб“ – към 31.12.2024 г. момента и планирани до края на проекта.

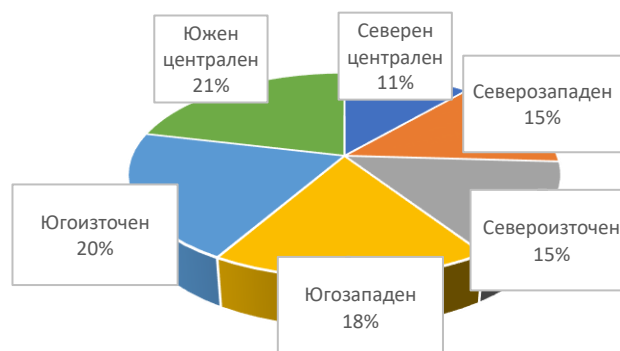

Графики по проект „Успех за теб“

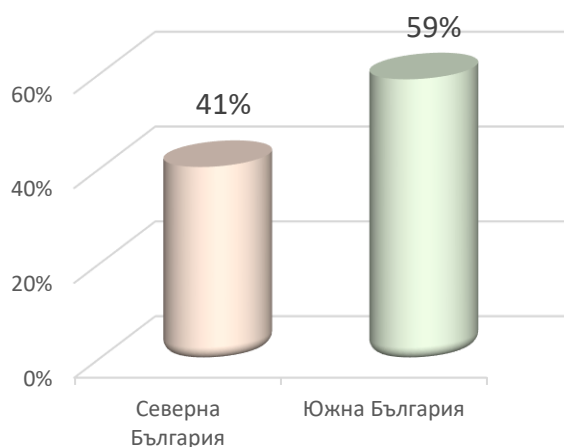
Брой училища включени по проект "Успех за теб" по райони на планиране

Процентен размер на общо предоставените средства по проект "Успех за теб"

Процентен размер на предоставените от ЕСФ+ средства по проект "Успех за теб"

Процентен размер на предоставените от ЕСФ+ средства за по-слаборазвити региони по проект "Успех за теб"

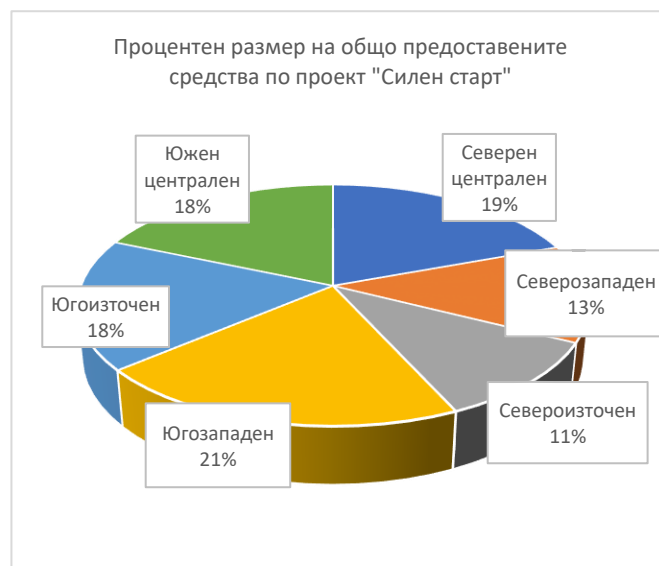

➤ **BG05SFPR001-1.003 „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование“ (проект „Силен старт“)**

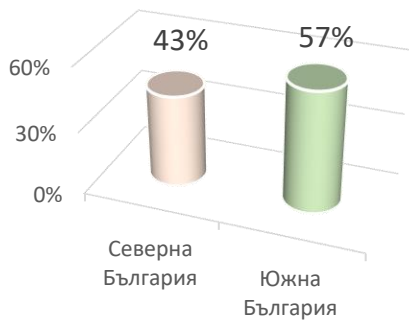
В графиките по-долу са посочени обобщени разпределения по детски градини, участващи в проекта „Силен старт“ към 31.12.2024 г..

Графики по проект „Силен старт“

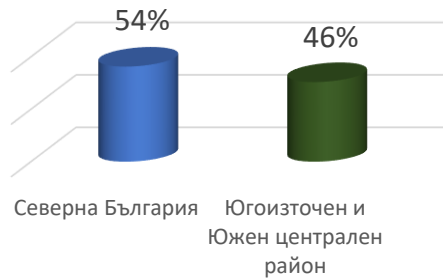

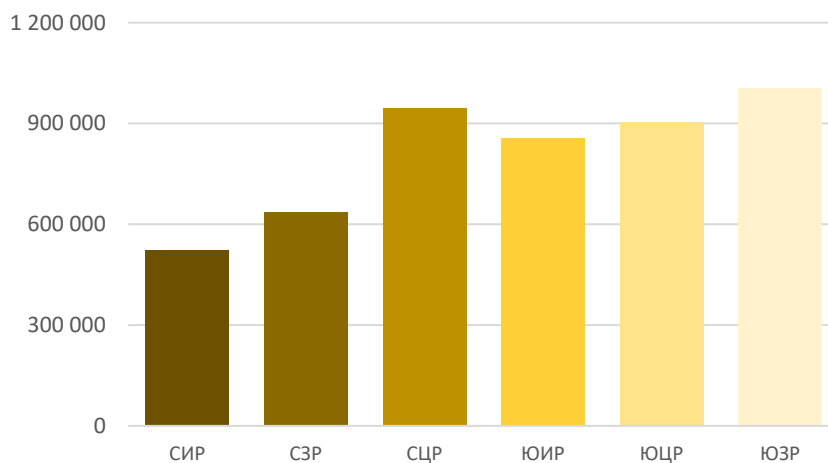
Процентен размер на предоставените от ЕСФ+ средства по проект "Силен старт"

Процентен размер на предоставените от ЕСФ+ средства за Северна България от по-слаборазвитите региони по проект "Силен старт"

Общ размер на предоставените средства в лева по проект "Силен старт" по райони на планиране

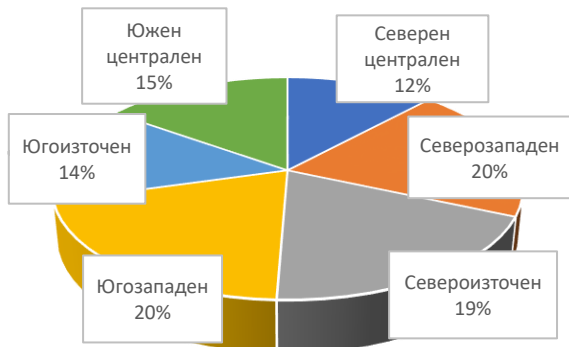

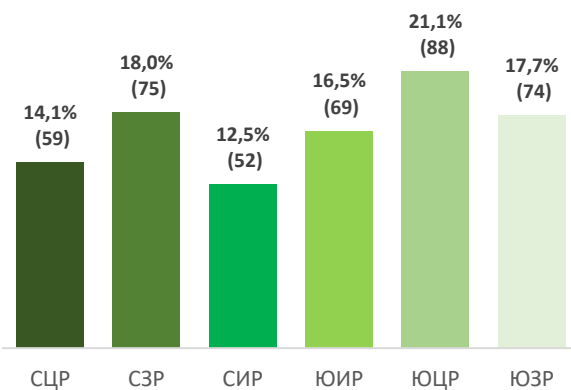
➤ **BG05SFPR001-3.001 „Модернизиране на професионалното образование и обучение“**

Графики по „Модернизиране на професионалното образование и обучение“

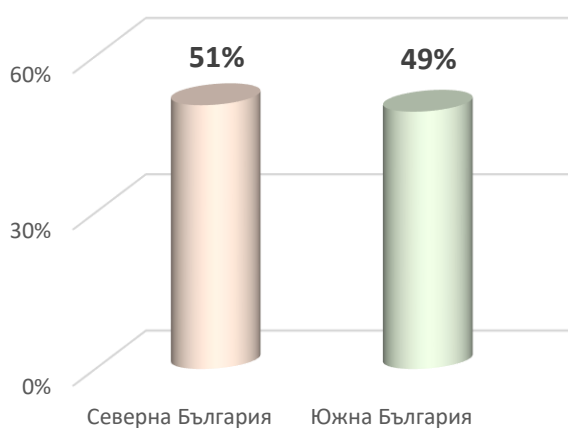
Процентен размер на общо предоставените средства по проект "Модернизиране на ПОО"

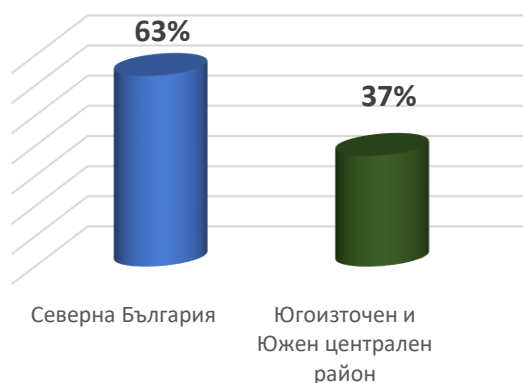
Брой професионални училища, участващи по проект "Модернизиране на ПОО" по райони на планиране

Процентен размер на предоставените от ЕСФ+ средства по проект "Модернизиране на ПОО"

Процентен размер на предоставените от ЕСФ+ средства за Северна България по-слаборазвити райони по проект "Модернизиране на ПОО"

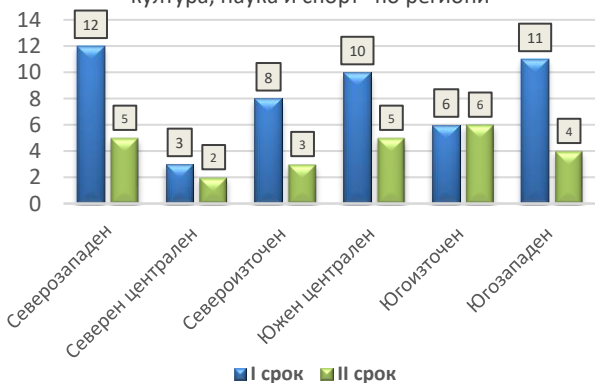
Съотношение на планирания общ размер на средствата до края на изпълнението на проекта спрямо предоставения до момента по проект "Модернизирание на ПОО"

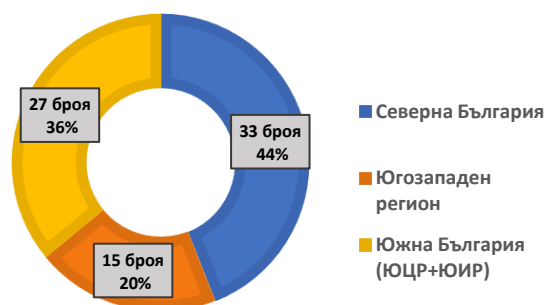
➤ Процедура BG05SFPR001-1.004 „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“

Графики по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“

Брой подадени проектни предложения по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“ по региони

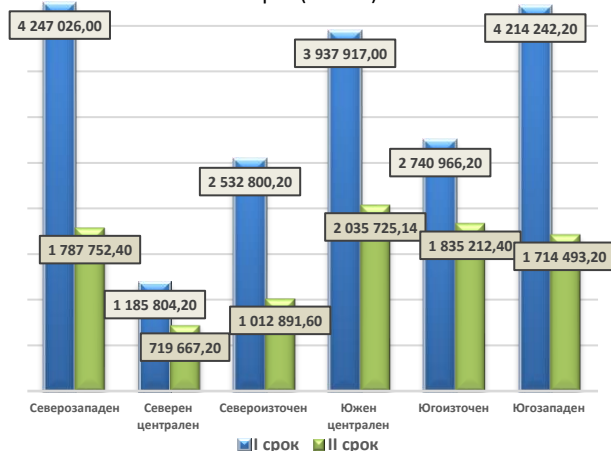

Разпределение на броя подадени проектни предложения по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“ между Северна България, Югозападен регион и Южна България

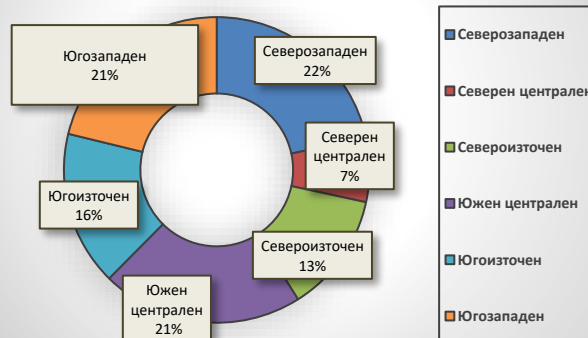

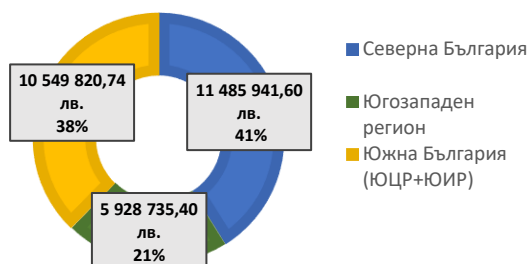
Бюджет на подадените проектни предложения по процедура BG05SFPR001-1.004 „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“ (в лева)

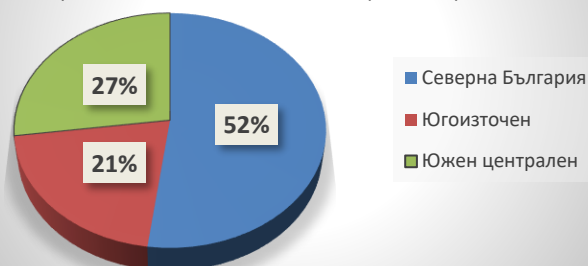
Процентно разпределение на бюджета на подадените проектни предложения по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“ по региони

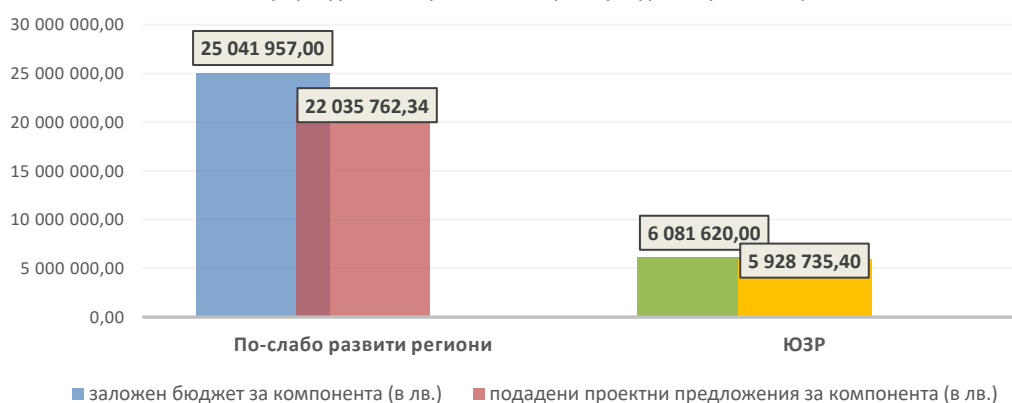
Разпределение на бюджета на подадените проектни предложения по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“ между Северна България, Югозападен регион и Южна България

Процентно разпределение на бюджета на подадените проектни предложения за Северна България по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“ спрямо подадените проектни предложения за 5-те По-слабо развити региона

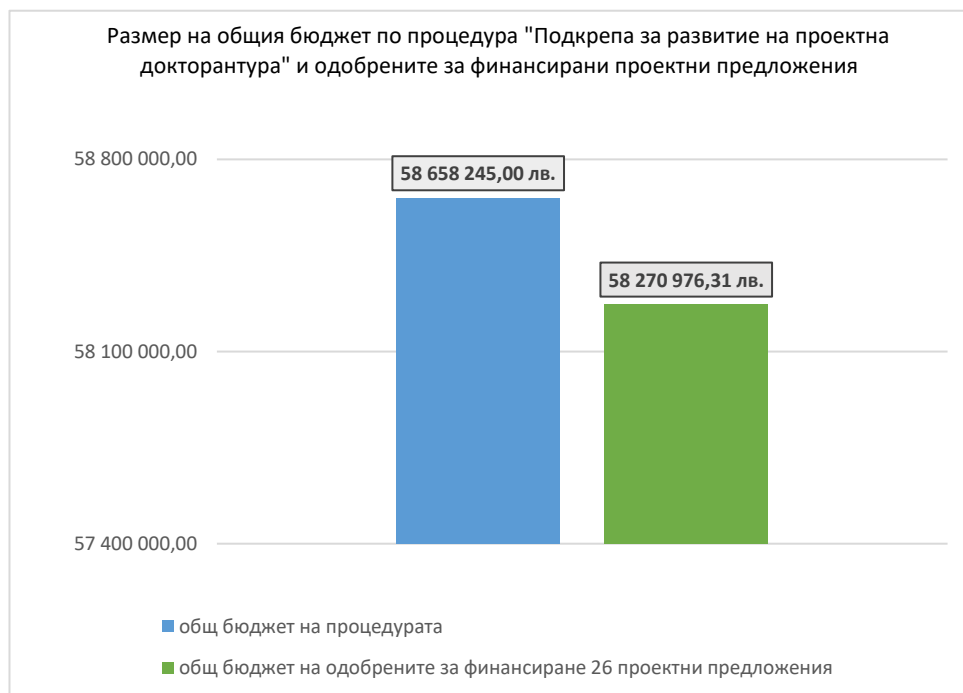

Сравнение между заложения бюджет за Компонент 1 (По-слабо развити региони) и Компонент 2 (ЮЗР) и бюджета на подадените проектни предложения по процедура „Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт“

➤ процедура BG05SFPR001-3.004 "Подкрепа за развитие на проектна докторантура"

Графика по процедура „Подкрепа за развитие на проектна докторантура“

Отчитайки спецификите на процедура BG05SFPR001-3.004 "Подкрепа за развитие на проектна докторантура" и факта, че в проектна докторантура може да бъдат включени докторанти от цялата страна, независимо от териториалното местоположение на висшето училище или научната организация, която провежда обучението, при разпределянето на средствата по региони за планиране на ниво проектни предложения, всеки кандидат е разпределил общия бюджет на проектното предложение в съотношение 35,29% към категория Регион в преход и 64,71% към категория По-слабо развити региони.

4.3. Констатирани предизвикателства свързани с регионалните различия по отношение делът на завършилите висше образование

С изключение на българския столичен регион, всички региони са в „капан за развитието на таланти“. Тези региони са изправени пред рязък спад на населението в трудоспособна възраст и нисък и намаляващ дял на хората с висше образование (образование след завършено средно образование). В някои български региони през 2023 г. по-малко от една четвърт от хората на възраст 25-64 години са завършили висше образование: Северозападен (21 %), Югоизточен (22,9 %) и Южен централен (24,9 %).

4.4. Мерки адресиращи преодоляването на констатираните предизвикателства по отношение на висшето образование

През 2023 г. Европейската комисия стартира *Механизъм за насърчаване на таланти*⁹. Очаква се той да помогне на регионите на ЕС, засегнати от ускореното намаляване на населението в трудоспособна възраст, да обучават, задържат и привличат хора с умения и компетентности, които са им необходими за справяне с въздействието на демографския преход. Механизмът за оптималното използване на талантите в европейските региони е и първата ключова инициатива през 2023 г., която има принос към предложената от ЕК Европейска година на уменията. В някои региони предизвикателствата се усложняват от ниския и стагниращ дял на лицата с висше образование. Това намалява регионалния капацитет за справяне с икономическите последици от намаляващата работна сила. Това засяга особено селските райони, регионите в индустриален преход и периферните райони, които са засегнати от обезлюдяване, заминаване към по-богатите региони, особено на по-млади и квалифицирани работници и трудности при насърчаването, задържането и привличането на таланти.

За преодоляване на това предизвикателство в Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“ на ПО са предвидени мерки в областта на висшето образование, които са насочени към подобряване на пригодността на заетост на завършващите в системата на висшето образование, като ключов фактор за задържане на младите хора в България и за по-балансираното развитие на регионите в страната.

- **BG05SFPR001-3.002 „От висше образование към заетост“**

Процедурата е „операция от стратегическо значение“ по смисъла на чл. 2, т.5 от Регламент (ЕС) 2021/1060 и се реализира чрез директно предоставяне на БФП с конкретен бенефициент МОН с общ бюджет 187 247 591 лв. Процедурата е обявена за кандидатстване през м. май 2024 г. През м. ноември 2024 г. приключи оценката на процедурата и на 17.12.2024 г. е подписан договор за изпълнение.

Основната цел на процедурата е постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование. **Дейностите** са насочени към провеждане на допълнителни студентски практики с фокус към студентите, които се обучават в области на висше образование „Технически науки“, „Педагогически науки“ и „Природни науки, математика и информатика“, вкл. към повишаване на знанията и създаване на умения за преход към зелена икономика. Ще се подкрепя пилотно въвеждане на дуално обучение във висшето образование,

⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/communications/2023/harnessing-talent-in-europe-s-regions_en

както и внедряване на система за проследяване на дипломираните висшисти и организиране на обучения, в т.ч. за придобиване на предприемачески умения. Ще се осъществява обучение на студенти за формиране на предприемачески нагласи, умения и компетентност и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Очаква се до края на изпълнението на процедурата 40 099 студенти да получат подкрепа за практическо обучение. Заложено е 935 студенти от маргинализирани групи, в т.ч. роми да бъдат включени в дейности по процедурата. Планирано е 5 висши училища да са въвели дуална форма на обучение, а броят на студентите, които се обучават в дуална форма след приключване на проекта да е общо 2 594.

- **„Подкрепа за развитие на проектна докторантура“**

Процедурата се реализира чрез подбор на проектни предложения с общ бюджет 58 658 245 лв. Процедурата е обявена за кандидатстване на 22.01.2024 г. Одобрени за финансиране са всички подадени в срока за кандидатстване (22.04.2024 г.) 26 проектни предложения на обща стойност 58 270 976,31 лв. и са подписани 26 договора за изпълнение.

Основната цел на процедурата е насърчаване на иновативното и интердисциплинарното обучение на докторанти за постигане на по-високо качество на преподаването и научните резултати и подпомагане процеса на развитие на иновативна икономика с фокус върху Индустрия 5.0 и/или зеления преход и/или син растеж и/или областите на ИСИС и обвързване с регионалните потребности на пазара на труда.

Изпълнението на **дейностите** е насочено към подкрепа за създаване и развитие на докторантски училища/школи, насочени към конкретни нужди на работодатели/пазара на труда и подпомагане на професионалното развитие на докторанти за провеждане на докторантури, пряко свързани с актуални потребности на конкретни икономически сектори, бизнеси и работодатели, публични институции, НПО и научни организации.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Очаква се да бъдат подкрепени 500 докторанти.

- **„Достъп на уязвими групи и непедagogически персонал до висше образование“**

Процедурата е планирана да се реализира чрез подбор на проектни предложения с общ бюджет 35 679 631 лв. Методологията и критериите за подбор на операцията са одобрени от Комитета за наблюдение на ПО на Четвъртото заседание, проведено през м. ноември 2024 г.

Процедурата ще бъде обявена за кандидастване г. през 2025 г.

Основната цел е подобряване на възможностите за личностна и професионална реализация чрез осигуряване на подготовка за успешното кандидатстване във висши училища (ВУ) на непедагогически персонал и на ученици от втори гимназиален етап на средното образование и лица/младежи със средно образование, от трудно достъпни или слабо развити населени места, от уязвими и маргинализирани групи. Изпълнението на дейностите е насочено към идентифициране и мотивиране на представителите на целевите групи за завършване на средно образование и продължаване на образованието във висше училище, включително работа с родителите на учениците от уязвими групи, подготовка за успешно полагане на държавни зрелостни изпити (ДЗИ) или кандидатстудентски изпити за продължаване на образованието във висши училища. Ще се финансира подкрепа за обучение на студенти от уязвими групи в първи курс чрез осигуряване на менторство, индивидуална помощ за студента за покриване на разходи за семестриални такси и настаняване и др.

Очаквано въздействие от изпълнение на заложените дейности и мерки:

Ще бъдат подкрепени общо 5 466 ученици от втори гимназиален етап, вкл. и такива от уязвими групи, които са включени в дейности за подготовка за явяване на ДЗИ или за явяване на кандидатстудентски изпити. В допълнение 965 лица и младежи със средно образование, непедагогически персонал, вкл. образователни медиатори и студенти в първи курс, ще получат подкрепа за продължаване на образованието си във висше училище. Общо 6 431 представители на всички целеви групи ще бъдат подкрепени с дейности за подготовка за явяване на кандидатстудентски изпити. От тях 1 386 ще бъдат представители на малцинства, включително маргинализирани групи като роми. В резултат от получената подкрепа по процедурата се очаква общо 5 787 ученици от втори гимназиален етап, лица/младежи със средно образование, от уязвими групи, представители на непедагогическия персонал със средно образование, вкл. образователни медиатори, и студенти първи курс от уязвими групи, да преминат успешно държавен зрелостен изпит/кандидатстудентски изпит и да заплатят такса за участие в класиране във висше училище.

• **Процедура „Финансови инструменти по Програма „Образование“ 2021-2027“**

На 12.09.2024 г. официално бе подписано Споразумение за финансиране между Управляващия орган на Програма „Образование“ 2021-2027 и Фонд на фондовете (ФнФ). Финансови инструменти в сферата на образованието, с финансиране от ЕСФ+, ще се прилагат за първи път в България през този програмен период. Подкрепата се изпълнява в рамките на Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“ с общ бюджет 32 649 668 лв. Проведени са пазарни консултации с цел събиране на обратна връзка от участниците на пазара относно

техните нужди и приоритети, което ще осигури оптимално структуриране и прилагане на финансовите продукти.

Основната цел на процедурата е улесняване на достъпа до финансиране за стартиращи предприятия на студенти и докторанти с цел развитие на предприемаческите им умения и създаване на условия за оптимално реализиране на знанията и уменията на завършилите образователно-квалификационна степен в икономиката на страната. Очаква се реално стартиране в края на 2025 г., край на изпълнението – не по-късно от 31.12.2029 г.

Очаква се да бъдат подкрепени над 220 стартиращи компании.

4.5. Констатирани предизвикателства свързани с капацитета на бенефициенти и партньори

Осигуряването на подкрепа, съобразена с нуждите на местните и регионалните бенефициери, ще подобри техния капацитет и ще допринесе за териториалното сближаване на България. Бенефициерите се нуждаят от помощ за развитието на дългосрочни партньорства за изпълнението на финансирани от ЕС проекти. Това ще създаде условия за по-добър капацитет за усвояване на всички равнища.

4.6. Мерки адресиращи преодоляването на констатираните предизвикателства по отношение на повишаване на капацитета на потенциалните бенефициенти, бенефициенти и партньори в проектите в по Програма „Образование“

Действията за подобряване административния капацитет на бенефициентите и потенциалните бенефициенти са едно от основните средства за повишаване на ефективността при административното управление и оползотворяване на средствата по ПО, както и на подкрепените по програмата политики. Въз основа на наблюденията и резултатите от мониторинга на проектите, изпълнявани по предходната ОПНОИР, както и с оглед на получени препоръки от страна на ЕК, е установена необходимостта от допълнителна подкрепа за повишаване на капацитета на бенефициентите и потенциалните бенефициенти за подготовка, изпълнение и отчитане на проектите, оценка на резултатите и осигуряване на публичност.

Предвид определената в Регламент (ЕС) 2021/1060 ключова роля на операциите от стратегическо значение за постигането на целите на програмата, необходимостта от засилване на капацитета на определените в ПО ключови бенефициенти и партньори (МОН, регионалните управления на образованието, училищата, детските градини, висшите училища) е изведена като едно от предизвикателствата в програмната стратегия. За да бъде максимално ефективен системният подход, е необходимо да бъде надграден капацитетът на бенефициентите и

партньорите за планиране, разработване и наблюдение във връзка с операциите от стратегическо значение, както и във връзка с дейностите за мониторинг и оценка на тези операции. От друга страна, програмата предвижда провеждане на процедури за подбор на проекти, по които потенциални бенефициенти са училища от средното образование, висши училища, юридически лица с нестопанска цел с доказан и опит и експертиза в сферата на образованието. За подпомагане на подготовката на качествени проектни предложения и тяхното успешно изпълнение и отчитане следва да бъде осигурено обучение и за тези организации в области, в които е идентифицирана такава нужда, включително прилагане на опростени варианти на разходите, държавна помощ/минимална помощ.

С оглед на предвидените в програмата операции и потенциалните бенефициенти и партньори в тях, УО на ПО изготви *Стратегически план за повишаване на капацитета на потенциални бенефициенти, бенефициенти и партньори в проектите по програма „Образование“ 2021-2027*, в който са дефинирани пет целеви групи, сред които МОН (дирекция „Управление и изпълнение на проекти“, екипите за изпълнение на операции от стратегическо значение и други служители, които участват в изпълнението на ПО), регионалните управления на образованието, институциите в системата на предучилищното и училищното образование (детски градини; общообразователни и специализирани училища; професионални училища).

При определянето на мерките и формите за подкрепа за всяка от определените целеви групи в Стратегическия план са взети предвид идентифицираните в процеса на наблюдение на изпълняваните проекти потребности от подкрепа, техните специфики и обхват, както и наличните възможности за реализация на планираните обучения. С оглед на това, по отношение на екипите за изпълнение на операции от стратегическо значение и други служители на МОН, които участват в изпълнението на ПО, е планирано да бъдат предприети действия за организиране на обучения за разработване, изпълнение и управление на проекти по ЕСФ+, използване на опростени разходи, осигуряване на видимост, комуникация и публичност на операциите от стратегическо значение, контрафактологична оценка на резултатите. За постигане на максимален ефект, в плана е предвидено за провеждането на обученията на национално и международно ниво да бъде осигурено финансиране на МОН чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Приоритет 4 „Техническа помощ“ на ПО, в качеството му на конкретен бенефициент.

Подобен подход е заложен и за обученията на представителите на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, като за целта ще се разчита на изградения капацитет на Националния център за повишаване на квалификацията на педагогическите

специалисти в организирането и провеждането на специализирани обучения за тази целева група. В тази връзка се предвижда на Националния център също да бъде предоставена възможност за получаване на БФП по Приоритет 4 „Техническа помощ“ на Програма „Образование“ като конкретен бенефициент.

В съответствие с чл. 29 от ПМС № 23 от 13 февруари 2023 г. до 30 дни от датата на сключване на административния договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, управляващият орган организира въвеждащо обучение за бенефициентите за изпълнение на проектите по съответната процедура. В случай на констатирана необходимост Управляващият орган провежда и текущи обучения на бенефициентите, изпълняващи проекти по Програма „Образование“.

4.7. Констатирани предизвикателства свързани с преодоляване на териториалните различия

Преодоляването на териториалните различия е една от целите на високо равнище, заложиени в споразумението за партньорство с България за периода 2021—2027 г. Прилагането на интегрирания териториален подход би могло да спомогне за постигането на напредък по този приоритет, което изисква колективни усилия на всички управленски и административни равнища.

4.8. Мерки адресиращи преодоляването на териториалните различия

Регламентът за определяне на общоприложимите разпоредби за Европейските фондове за периода 2021-2027 г. въвежда специално посветената на териториалния подход цел на политиката „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчиво и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи“. Тази нова цел се изпълнява чрез инструменти за интегриран териториален подход „отдолу-нагоре“, който да осигури по-широко партньорство на регионално ниво (образователни институции, работодатели, общини и т.н.) за постигане на максимален ефект върху съответната територия. Потребностите на местно и регионално ниво са определени в Интегрираните териториални стратегии за развитие (ИТСР) на регионите за планиране от ниво 2, одобрени от Регионалните съвети за развитие (РСР). В съответствие с националната регулаторна рамка, 10% от бюджета на ПО се разпределят за подхода ИТИ (**над 178 млн. лв.**).

В ПО са включени следните три процедури, които да се изпълняват чрез подхода ИТИ:

- „Ограмотяване на възрастни“ (в рамките на Приоритет 1);

- „Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията“ (в рамките на Приоритет 1);
- „Развитие на дуалната система на обучение в ПОО“ (в рамките на Приоритет 3).

Първата процедурата за подбор на Концепции за ИТИ (КИТИ) е обявена на 27.06.2023 г. с краен срок за подаване на концепции до 27.09.2023 г. Оценката от Регионалните съвети за развитие приключи в периода май-юли 2024 г. УО на ПО предприе своевременно мерки и разработи проекти на Методология и критерии за подбор на трите операции, които бяха одобрени на Третото заседание на Комитета за наблюдение на ПО през април 2024 г. След анализ на водещата подхода Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. в периода юли-октомври 2024 г. за окончателно одобрените КИТИ от Регионалните съвети за развитие, са определени окончателните конкретни бенефициенти, които могат да получат финансиране по ПО. В тази връзка процедурите на УО на ПО чрез подхода ИТИ предстои да бъдат обявени за кандидатстване до края на 2024 г.

УО на ПО извърши анализ на напредъка по подхода ИТИ, който посочва следното:

- За реализирането на подхода ИТИ по ПО е заделен значителен финансов ресурс – **над 178 млн. лв.**, който предвид забавянето не е ясно дали и в какви срокове ще бъде изразходван.
- 81 концепции от 165 допуснати до оценка са с мерки по ПО;
- 61 концепции с мерки по ПО са преминали от етап „Административно съответствие и допустимост“ към етап „Приоритизиране“, като общият заявен ресурс по ПО възлиза на малко над 29 млн. лв. (едва 16 % от целия заделен финансов ресурс от ПО).
- 37 концепции, одобрени от Регионалните съвети за развитие съдържат мерки по ПО, (28 млн. лв. или 16% от предвидения бюджет по ПО);
- След анализ на наличния бюджет по Програма „Развитие на регионите“, 27 концепции с 46 проектни предложения могат да бъдат финансирани по ПО за **23 млн. лв. (13,12% от предвидения бюджет за ПО)**;
- Остатъчен финансов ресурс по ПО чрез подхода ИТИ – **155 млн. лв.**

Налице е съществено забавяне в реализирането на подхода ИТИ и съответно в договарянето по ПО средства. Предстои да бъде обявена втора процедура за подбор на Концепции за ИТИ, която допълнително ще забави договарянето на планираните в ПО средства по подхода ИТИ. Съществува реален риск от недостиг на ресурс за финансиране на мерки, имащи съществен принос за постигане на целите на политиката в сферата на образованието и цялостната програмна стратегия. Отчитайки че улесняването на достъпа до и повишаване на образованието, вкл. на

маргинализирани групи като ромите, като необходима предпоставка за реализация на пазара на труда, е от изключителна важност за постигане на целите на ПО, и с оглед минимизиране риска от загуба на средства по правилото $n+3$ по програмата, на основание Решение на Министерски съвет № 623 от 30 август 2024 година за даване на съгласие за предоставяне на финансова подкрепа от програмите, съфинансирани от европейските фондове при споделено управление, над общия бюджет по съответната програма (за ПО се допуска **до 15% наддоговаряне на бюджета на програмата**), УО на ПО предприе спешни мерки и в ИГРП за 2025 г. са планирани три процедури за подбор на проектни предложения, насочени към ограмотяване на възрастни, десегрегация на училищното образование и дуалната система на обучение в ПОО, чрез които междувременно да се финансират значими мерки в образованието, с аналогични параметри на трите по подхода ИТИ, докато подходът ИТИ реално стартира изпълнение. За целта проектите на Методология и критерии за подбор на трите операции за подбор предстои да бъдат предложени за обсъждане и одобрение на предстоящото Четвърто заседание на Комитета за наблюдение на ПО, което ще бъде проведено през ноември 2024 г.

Също така, в изпълнение на разпоредбите на Регламент (ЕС) 2021/1060 и заложеното в Споразумението за партньорство на Република България 2021-2027 г., в ПО е предвидена процедура **„Създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери (допълващо финансиране на подхода ВОМР)“** по Приоритет 1, която ще се реализира чрез процедура за подбор на проектни предложения от страна на УО на ПО като допълващо финансиране от ПО на подхода ВОМР съгласно одобрени стратегии за ВОМР на МИГ, в които има заложен мерки за допълващо финансиране по ПО, с цел подпомагане достъпа до образование на застрашените от отпадане, както и с ефективно включване и повишаване на образователните резултати на уязвимите групи, вкл. маргинализираните общности като роми, по места, отчитайки местната идентичност и местните социално-икономически проблеми.

Съгласно Споразумението за партньорство на Република България (СП) е поет ангажимент 2% от бюджета на ПО да бъде за финансиране на подхода ВОМР, при условие то да се осъществява от един водещ фонд – Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони. Поради липса на съгласуваност между водещия фонд ЕЗФРСР и УО на другите финансиращи подхода програми (при спазване на приложимите нормативни европейски и национални разпоредби) до края на 2023 г. не беше приет нормативен акт за прилагане на ВОМР за този програмен период.

УО на ПО в рамките на 2023 г. и 2024 г. предлага конкретни решения, участвайки активно в провежданите срещи и дискусии по темата заедно с другите УО на финансиращите програми, ЦКЗ, МИГ, НСОРБ и др. заинтересовани страни. Постигната съгласуваност между УО на финансиращите програми и ЦКЗ е отразена в Концепция за ВОМР за програмен период 2021-2027 г., която предвижда еднофондово финансиране на стратегиите на МИГ с финансиране от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), а Програма „Околна среда” (ПОС), програма „Развитие на човешките ресурси” (ПРЧР), програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (ПКИП) и програма „Образование“ (ПО) ще осигурят допълващо финансиране за одобрените стратегии за ВОМР, за територията на всяка МИГ с одобрена стратегия, в която са заложени мерки по съответната програма. Заложеното в Концепцията за ВОМР е отразено в приетото Постановление на Министерския съвет № 494 от 30 декември 2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода ВОМР за периода 2021-2027 г.¹⁰. При подбора на стратегии за ВОМР представители на УО на всяка от четирите програми участват в оценката за административно съответствие и допустимост само на приложението към СВОМР по отношение само на тази програма, включително по отношение на максималния размер на допълващото финансиране по програмата за всяка отделна стратегия.

Изводът, който може да се направи, е че в България регионалните и вътрешнорегионалните дисбаланси все още остават сериозно предизвикателство, като въпреки усилията, насочени към икономическо, социално и териториално сближаване, диспропорциите продължават да растат и възпрепятстват устойчивия икономически растеж. С цел преодоляване на тези дисбаланси, Програма „Образование“ прилага утвърдената стратегия на българските власти за насърчаване на инвестициите от фондовете на Кохезионната политика за разпределяне на 50% от финансирането за по-слабо развитите региони на България към трите региона на Северна България.

5. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ СЪОТВЕТНИТЕ ОЦЕНКИ, В Т.Ч. РАННИ ОЦЕНКИ ЗА НАСТОЯЩИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД, ПОСЛЕДВАЩИ ОЦЕНКИ ОТ ПЕРИОДА

¹⁰ <https://www.eufunds.bg/bg/pmdr/node/17167>

2014-2020, ОЦЕНКИ НА НАЦИОНАЛНО ИЛИ ЕВРОПЕЙСКО НИВО С ПОДХОДЯЩИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ЗА ПО И ДР.

5.1. Основни изводи и препоръки от извършена Вътрешна оценка на системни проекти с Конкретен бенефициент МОН, в процес на изпълнение по ОПНОИР

През 2022 г. във връзка с изпълнението на препоръката на Европейската комисия (ЕК) за предвиждане на алтернативни начини за провеждане на оценки на дейностите по ОПНОИР и за провеждане на вътрешни оценки на системните проекти с Конкретен бенефициент МОН, включени в писма Ares(2019)5314315-20/08/2019 г. и Ares(2020)4863960 - 17/09/2020 на ЕК, въз основа на доклад № 80811-1040/ 15.12.2020 г. и със заповед № РД09-219/ 29.12.2020 г. Управляващият орган изготви вътрешна оценка на 6 системни проекта с Конкретен бенефициент МОН, изпълнявани по Приоритетни оси 2 и 3 на ОПНОИР. В рамките на оценката се проведе и онлайн анкетно проучване относно удовлетвореността от участие в обучения по проекти по ОПНОИР с конкретен бенефициент МОН и се изготви анализ на получените резултати. Финалният доклад и придружаващите го приложения са публикувани на сайта на Изпълнителна агенция „Програма за образование“ (ИАПО) (<https://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>) и Единния информационен портал за ЕСИФ (<https://www.eufunds.bg/bg/opseig/node/10363>)

Основни изводи и препоръки:

- Изпълняваните системни проекти са ключов инструмент за подкрепа на провежданите политики и реформи в областта на образованието и обучението и за преодоляване на последиците от Covid-19;
- Всички проекти предвиждат осигуряване на устойчивост и надграждане на резултатите от изпълнението на дейностите, като създадените по проектите продукти ще бъдат използвани след приключване на проектите;
- Изпълняваните системни проекти по ОПНОИР са много ефективни поради техния мащаб (обхват на целевите групи) и начин на изпълнение (включително възможност за бързо прилагане на мерки на територията на цялата страна). Тази ефективност се доказва като успешна и по време на Covid-19 кризата;
- С цел проследяване на ефектите и резултатите от изпълнението на системните проекти по Програмата, УО следва да обмисли възможността да изисква необходимата информация от КБ под формата на попълване на въпросници за всяка конкретна процедура, които да бъдат приложени като част от договора за БФП и да бъдат периодично попълвани от МОН.

- Анализът на данните от проведеното анкетното проучване показва, че е постигната висока степен на удовлетвореност от проведените обучения по проектите на ОПНОИР, което показва, че предвидените цели в проектите за квалификация на педагогическите специалисти и непдагогическия персонал са постигнати;
- По отношение обхвата на проведените по ОПНОИР обучения на заетите в сферата на образованието са наблюдава, че са обхванати поравно лица, които работят в образователна институция от голям град, малък град и много малко населено място;
- Почти всички педагогически специалисти прилагат в своята практика придобитите знания и умения, съответно са придобили не само теоретични знания, но и знания, които прилагат по време на обучението на децата и учениците;
- Констатирана е необходимост от обучения свързани с дигитални технологии, обучение за повишаване компетентностите на учителите от системата на ПОО, както и обучения свързани с прехода към зеления преход и кръговата икономика;
- Резултатите показват, че е необходимо да се предвидят повече обучения за квалификация на образователните медиатори и другите непдагогически специалисти.

5.2. Основни изводи и препоръки на Института за изследване на образованието от проведено проучване сред ученици, учители, привлечени представители от бизнеса и науката, и работодатели, участвали в преките дейности по проект BG05M2OP001-2.015-0001 „Ученически практики – 2“ по ОПНОИР 2014-2020 г.

През 2022 г. Институтът за изследване на образованието проведе проучване в изпълнение на поръчка с предмет „Проследяване реализацията на пазара на труда на завършилите професионално образование и обучение през 2022 г. и изследване удовлетвореността на учениците, учителите, привлечените представители от бизнеса и науката и работодателите от придобитите знания и умения на учениците, преминали допълнителна практика в реална работна среда по проект „Ученически практики – 2“. Резултатите от проведеното проучване са публикувани на сайта на ИАПО (<https://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>).

Основни изводи и препоръки:

- Дейностите по проект „Ученически практики-2“ могат да бъдат определени като успешни. Резултатите от проучването показват, че проведените по проекта ученически практики са допринесли в голяма степен за постигането на по-добро съответствие на ПОО с потребностите на бизнеса, независимо от това дали практиките са проведени на реални работни места в предприятия или в учебно-тренировъчни фирми;

- Общата удовлетвореност на ученици, учители, работодатели и представители на науката/бизнеса от участието в проекта и от придобитите знания и умения на учениците е висока;
- Значителна част от учениците, обхванати от проучването, декларират желание да се реализират по професията и проявяват относително голям интерес към последваща заетост в предприятието, в което са провели допълнителната си практика по проекта;
- Данните показват и много добро сътрудничество между работодателите и училищата, както и между представителите на науката/бизнеса и училищата. Това означава, че до голяма степен е постигната основната цел на проект „Ученически практики-2“ за повишаване на ефективността на партньорствата между училищата, осъществяващи професионална подготовка и работодателите, за подобряване на практическите умения на учениците в съответствие със специфичните нужди на пазара на труда;
- Сред най-съществените предизвикателства и проблеми при осигуряването на допълнителни практики са времевата ангажираност на наставници, представители на науката/бизнеса и учители; осигуряването на работни места, отговарящи на професията/специалността, за която се организира практиката; съвместяването на редовните учебни часове и занятията по проекта. Сред посочените проблеми са още многобройната документация, свързана с управлението и отчитането на проекта; ограниченият брой местни работодатели, които потенциално биха могли да осигурят допълнителни практики. Ниското заплащане на учениците, чиито практики се провеждат на реални работни места и транспортните им разходи до предприятията, както и липсата на заплащане на учениците, чиито практики се провеждат в УТФ също се посочват като сериозни проблеми
- Препоръките са насочени към: подпомагане на училищата в усилията им да развиват ефективни и устойчиви партньорства с местния бизнес и други организации; повишаване на информираността на работодателите за ползата от участието в дейности по осигуряване на ученически практики; по-прецизно насочване на практиките спрямо конкретните потребности на учениците и намеренията им за бъдещо кариерно развитие с оглед развитието на полезни за тях практически умения и подобряване на пригодността им за заетост; осигуряване на по-високо заплащане на учениците, осигуряване на финансиране за транспортните разходи на учениците, които пътуват до работното си място; въвеждане на подходящо заплащане за учениците, участващи в дейности по създаване и функциониране на учебно-тренировъчни фирми и др.

5.3. Основни изводи и препоръки на Световна банка от извършени оценки на изпълнявани процедури по ОПНОИР и препоръки за подобряване програмирането на проекта на Програма „Образование“ за периода 2021-2027 г.

На 12 февруари 2020 г. се подписа Споразумение за предоставяне на консултантски услуги за преглед на публичните разходи в областта на науката, технологиите и иновациите и подкрепа за изграждане на основан на доказателства подход по отношение на Националната стратегическа рамка в областта на образованието до 2030 г. между МОН и ИАПО, от една страна и Международната банка за възстановяване и развитие (МБВР), от друга страна. Дейностите, които се извършиха в рамките на Стълб 2: Подкрепа за изграждане на основан на доказателства подход по отношение на Националната стратегическа рамка в областта на образованието до 2030 г., включваха разработване на анализи и доклади с цел подпомагане на МОН (в консултации с Изпълнителната агенция) в усилията за изпълнение на изискванията на ЕС за създаване на благоприятстващи условия за програмен период 2021-2027 г. в областта на образованието и за подпомагане на планирането на Програма „Образование“ 2021-2027 г. Анализите и докладите на МБВР са публикувани на интернет страницата на ИАПО: <https://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>.

Основни изводи и препоръки:

- ОПНИР е ключов финансов инструмент за справяне с политиките за включване и равнопоставеност. Едно от важните постижения на страната, споменато в докладите на ЕК и българското правителство, е включването на социално-икономическата интеграция на маргинализираните общности, като роми, като целенасочен инвестиционен приоритет в програмата.
- *Проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“* е добър пример за преход на национална пилотна програма към изпълнение на системно ниво. Подкрепата е насочена към допълнително обучение по български език, обучение на учители, наемане на образователни медиатори и дейности на родителите. От проекта се заплащат допълнителни индивидуални суми за деца в неравностойно положение, посещаващи детска градина. Тази верига от дейности се превръща в катализатор за важно правителствено решение за отпадане на плащане на такси от родителите за всички държавни детски градини. Проектът е единственият с потенциал да донесе незабавни промени в системата. **Препоръчва** се фокусираният върху пропуските в ученето вътрешносекторен подход на „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ да продължи и да се разшири през периода 2021-2027 г. Бъдещата Програма „Образование“ следва да обезпечи свързаност и

разпространение на практики сред по-широките многосекторни ОГРДВ и следващите етапи предоставят добра възможност на този подход да бъде изпробван.

- Проект „Квалификация за професионално развитие на педагогическите специалисти“, изпълняван по ОПНОИР, е определен като първият всеобхватен опит на ниво система да се предостави специфично обучение на образователните професионалисти;
- За засилване на въздействието на бъдещите инвестиции в ПОО по Програма „Образование“ са препоръчва да продължи целенасочено инвестиране в ПОО, с което да се адресират ключовите цели на политиката в сектора; засилване на инвестициите за справяне с преждевременното напускане на училище като едно от ключовите предизвикателства пред ПОО; изрично подчертаване на отнасящите се за ПОО елементи при инвестициите, които са насочени едновременно към общото и професионалното образование; поставяне на по-силен акцент върху уязвими групи ученици, изоставащи региони и приоритетни професии.
- За програмния период 2014-2020 г. са отпуснати по-малко средства за студентски стипендии, докато се увеличават средствата за студентски стажовете. За разлика от периода 2007-2014 г., в ОПНОИР не са включени инвестиции за подобряване на оборудването и технологичните системи във висшите училища и са намалени средствата за подкрепа за развитието на докторанти, пост докторанти, млади учени и изследователи.

5.4. Основни изводи и препоръки от извършени оценки на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като роми, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020

През 2022 г., след проведена процедура за обществена поръчка, ИАПО подписа договор с външен изпълнител за „Извършване на оценка на ефективността, ефикасността и въздействието на процедури, насочени пряко или косвено към маргинализирани групи като ромите, по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020“.

Основни изводи и препоръки:

- Необходимо е продължаване на инвестициите и дейностите в преодоляване на различията в резултатите от ученето в различните населени места, като подходът следва да е многофакторен и да засяга всички компоненти и участници в образователния процес;

- Необходимо е продължаване на инвестициите и дейностите за превенция на отпадането с фокус уязвими групи, вкл. роми;
- Дейностите в подкрепа на взаимодействие в мултикултурна образователна среда и между училищните дейности с оглед интегрирането на уязвими групи, в т.ч. роми, се оценяват като ефективни и следва да бъдат продължени;
- Натрупаният опит от прилаганите методи и осъществяваните дейности за намаляване дела на преждевременно напусналите училище, чрез преодоляване на дискриминацията, подобряване на образователните резултати и образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми, следва да се използва при програмиране на нови операции насочени към интеграция и реинтеграция на уязвими групи, вкл. роми;
- В рамките на следващия програмен период 2021 – 2027 г. следва да се има предвид необходимостта от по-усилена работа в посока подобряване на уменията за работа с електронни ресурси и в електронна среда, както на учителите, така и на учениците, повишаване на мотивацията за учене сред учениците от уязвими групи, както и засилване ангажираността на родителите към образователния процес. Докладите от извършената оценка и Плана за последващи действия във връзка с препоръките от проведената оценка са публикувани на интернет страницата на ИАПО: <https://sf.mon.bg/?go=page&pageId=451>.

5.5. Основни изводи и препоръки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие от извършени оценки (ОИСР)

На 25.07.2023 г. се подписа Споразумение за многогодишна подкрепа за изпълнение на Плана за оценка на Програма „Образование“ 2021 – 2027 г. между МОН, ИАПО и Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, което беше ратифицирано със закон от Народното събрание и влезе в сила на 23 февруари 2024 г.

Съгласно Плана за оценка на Програма „Образование“ за периода 2021 – 2027 г. и Приложение А от Споразумението, ОИСР извършва **окончателна оценка на подкрепата от инициативата REACT-EU** по линия на ОПНОИР чрез проект BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“, съгласно изискванията на чл. 926), параграф 12 от Регламент (ЕС) № 1303/2013. Основните изводи и препоръки са представени на Четвъртото заседание на Комитета за наблюдение на ПО проведено през м. ноември 2024 г. През м. декември 2024 г. окончателния доклад за оценка е изпратен на ЕК чрез системата SFC2014.

Основни изводи:

- Проектът успешно е осигурил равен достъп до цифрови устройства и е помогнал за изграждането на основни цифрови умения за учители, ученици и образователни медиатори, адресирайки ясни нужди в българската образователна система;
- Чрез предоставяне на устройства и обучение, проектът намали риска бъдещите преминавания към онлайн обучение в краткосрочен и средносрочен план да задълбочат образователните различия, особено сред уязвимите групи, като ромски общности. Това беше забележително постижение, особено за ограничен еднократен проект, осъществяващ се в контекста на международна здравна криза;
- Проектът ефективно разпространи устройства и осигури обучение в образователната система на България, като се приведе в съответствие с националните и европейски стратегии за приобщаващо образование и цифровизация и получи положителна обратна връзка от повечето заинтересовани страни.
- Съществуват обаче ограничени доказателства, че предоставянето на устройства и основни цифрови умения е довело до значително увеличаване на иновативните цифрови методи на преподаване и обучение.
- Освен това има малко доказателства, че проектът е имал голямо въздействие върху увеличаването на участието на родителите и лицата, които се грижат за учениците вкъщи, в дистанционното обучение.

Уроци и препоръки:

Осигуряването на основен достъп е само първата стъпка към справедливост

Препоръка 1: Бъдещи проекти биха могли да интегрират мерки за насърчаване на справедливи образователни резултати, а не само на справедлив достъп до устройства.

Базовите цифрови умения не са достатъчни

Препоръка 2: Бъдещите проекти биха могли да надхвърлят основните цифрови умения и еднократното обучение, за да обърнат внимание на по-напреднали компетенции, педагогически подходи и непрекъснато развитие на уменията в подкрепа на по-ефективна цифровизация.

Цифровите умения не са най-големите бариери, възпрепятстващи участието на родителите

Препоръка 3: Бъдещите проекти биха могли да възприемат по-всеобхватен подход за повишаване на ангажираността на родителите в цифровото и дистанционното обучение чрез разширяване на ролята и подкрепата, предоставяна от образователните медиатори.

Системният подход е важен дори по време на криза

Препоръка 4: Бъдещите проекти, дори по време на криза, биха могли да спечелят от възприемането на по-системно базиран подход към цифровото образование, който не само отговаря на непосредствените нужди, но и изгражда дългосрочна устойчивост

Мониторингът като инструмент за обучение, а не просто упражнение за съответствие

Препоръка 5: В бъдещите проекти мониторингът би могъл да се съсредоточи по-ясно върху ученето и подобряването, като помага на заинтересованите страни да идентифицират текущите нужди и да извлекат поуки за по-добра подкрепа на обучение за всички.

Също така, ОИСР извърши оценка на процедура **BG05M2OP001-2.016 „Модернизация на висшите училища“**, изпълнявана по ОПНОИР, която е предвидена по тематична област „Висше образование – качество и съответствие с пазара на труда“ в изпълнение на Плана за оценка на Програма „Образование“. Основната цел на тази оценка е да бъдат извлечени поуки от тази завършена дейност и да се предоставят предложения за подобрения за изпълнението на инициативи за висше образование по настоящи и бъдещи европейски програми за финансиране.

Основен извод:

Изпълнението на процедура „Модернизация на висшите училища“ по ОПНОИР, като цяло отговаря на ключови нужди в системата на висшето образование в България и има за цел да стимулира така необходимите промени във висшите училища (ВУ). Усилията за промяна бяха частично успешни. Тя разшири наличието на продължаващо професионално развитие във ВУ, разшири възприемането на цифровите технологии, стимулира приемането на програми, основани на компетентностите, и насърчи ВУ да признаят ползите от сътрудничеството в учебните програми и преподаването. Въпреки това законовите разпоредби и разпоредбите за финансиране създадоха предизвикателства за ефективното прилагане. По-малко и по-ясни приоритети биха могли да намалят административната тежест и съсредоточаването на безвъзмездните средства към постигането на по-малко цели може да е довело до по-системно въздействие. Разглеждането на широк спектър от приоритети в рамките на една дейност доведе до сложност през целия жизнен цикъл на дейността — от оценката на заявленията до докладването на изпълнението.

Поуки и препоръки за укрепване на бъдещи процедури и създаване на политики

- Разработване на процедури с по-целенасочен обхват за намаляване на сложността и постигане на въздействие;
- По-нататъшно ангажиране на експерти и заинтересовани страни с цел подобряване на съгласуваността между дейността и средата за изпълнение;

- Подобряване на мониторинга и оценката с по-ранно и по-широко обсъждане на нуждите от доказателства и иновациите в събирането на данни;
- Търсене на критерии и методики за подбор, които балансират строгостта и уместността;
- Създаване на по-благоприятна и по-ефикасна среда за изпълнение;
- Организиране на обучението в подкрепа на ефективността и устойчивостта.

5.6. Текуща оценка на ЕСФ, която се извършва от ЕКОРИС

Генерална дирекция "Заетост, социални въпроси и приобщаване" възложи на Ecorys да извърши *"Изследване в подкрепа на оценката на въздействието на бъдещото предложение за Европейски социален фонд". Идентифициране и оценка на елементите, които осигуряват устойчивост на операциите по ЕСФ, изпълнявани чрез схеми за конкурентен подбор на проектни предложения "*Изследването ще има значителна роля за задълбоченото разбиране на факторите, подкрепящи устойчивостта на операциите, изпълнявани чрез схеми за конкурентен подбор на проектни предложения за периода 2014-2020. То ще обхване анализа на дизайна и програмирането на схеми за конкурентен подбор, подготовката, процеса на подбор, както и изпълнението на тези схеми с фокус върху подкрепата за устойчивост на резултатите и ефектите.

В рамките на изследването се разработват казуси (case studies) за оценка на устойчивостта на резултатите на операции, подкрепени от ЕСФ през периода 2014-2020 и избрани чрез конкурентен подбор. Процедура BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила“, подкрепена по ОПНОИР, е избрана за разработването на казус.

Извод: Направените препоръки от извършените оценки са взети предвид при разработването на Програма „Образование“, както и при разработването на съответните операции по програмата.

6. НАПРЕДЪК ПРИ ПОСТИГАНЕТО НА МЕЖДИННИТЕ ЦЕЛИ, КАТО СЕ ОТЧИТАТ ОСНОВНИТЕ ТРУДНОСТИ, ВЪЗНИКНАЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Програма „Образование“ 2021-2027 г. е одобрена официално от Европейската комисия на 08.08.2022 г. Забавеното приемане на Програмата се дължи на няколко фактора, от една страна е създадена се политическа криза от средата на 2021 г. в България, която навлезе в поредица от парламентарни избори и паралелна серия от служебни правителства, което забави осъществяването на необходимите национални процедури по одобряване и приемане на Програмата. От друга страна, програмирането на новите програми по политиката на сближаване и

приключването на последния финансов период беше силно засегнато от пандемията от COVID-19 и руската военна агресия срещу Украйна, което наложи въвеждането на нови инструменти като *Механизма за възстановяване и устойчивост* и това доведе до значително забавяне на преговорите с ЕК, а оттам и до закъснение в стартирането на изпълнението на програмите за новия период по политиката на сближаване.

Също така, през 2022 г. със заповед на министъра на образованието и науката, ИАПО пое цялостното изпълнение на четири инвестиции по Националния план за възстановяване и устойчивост на България (НПВУ). Това наложи Управляващият орган да започне паралелно със стартирането на процедурите по Програмата и спешното разработване на 10 процедури по НПВУ, което доведе до допълнително свръхнатоварване на екипите, отговорни за разработването им.

Във връзка със забавянето на одобрението от ЕК на ПО, Управляващият орган предприе мерки за ускоряване процеса на стартиране изпълнението на програмата и на проведеното Шестнадесето заседание на КН на ОПНОИР на 23.06.2022 г., преди официалното одобрение на ПО от ЕК, бяха обсъдени и одобрени Методология и критерии за подбор на две мащабни операции по ПО – „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование” и „Модернизиране на професионалното образование и обучение”, които представляват операции от стратегическо значение по смисъла на чл. 2, т. 5 от Регламент (ЕС) 2021/1060 и са с конкретен бенефициент МОН. Двете операции бяха подложени на гласуване и одобрени на Първото заседание на Комитета за наблюдение на ПО, проведено на 28 април 2023 г.

Своевременно, на много ранен етап, УО на ПО разработи Наръчник за управление на Програма „Образование”, който беше утвърден от Ръководителя на УО на 26.07.2023 г.

На 30.09.2022 г. Управляващият орган на ПО обяви за кандидатстване първата процедура по ПО – BG05SFPR001-1.001 „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование“, а на 20.12.2022 г. – втората процедура BG05SFPR001-3.001 „Модернизиране на професионалното образование и обучение“.

По ПО са предвидени за изпълнение общо 19 операции, като 7 от тях са операции от стратегическо значение по смисъла на чл. 2, т. 5 от Регламент (ЕС) 2021/1060. През новия период УО е възприел балансирано индикативно разпределение на финансирането между различните видове кандидати, като 51% от бюджета на ПО е планиран по операции с конкретен бенефициент МОН, 17% – по операции с конкретни бенефициенти (вкл. техническа помощ и финансови инструменти), различни от МОН, 32% – чрез процедури за подбор на проектни предложения (вкл. чрез подхода ИТИ след подбора на концепции, както и допълващо финансиране на подхода BOMP).

За своевременно проследяване на изпълнението на ПО, в рамките на ИАПО е изготвен и се поддържа финансов инструмент (обобщени таблици във формат EXCEL) за следене на финансовото изпълнение на ПО (*Финансов план*). Инструментът позволява да се следи реалното постигане на целите по програмата (съответно остатъчната сума за деклариране на разходите към ЕК) за настоящата година, както и прогнозното постигане на целите за следващите години съгласно правилото за автоматично освобождаване от бюджетен ангажимент (правилото N+3/2).

Също така, в УО се извършва регулярен преглед и анализ на показателите/индикаторите по Програмата, включително за текущо изпълнение на индикаторите. В УО е разработена и се поддържа система за ранно предупреждение, чрез която се прави преглед на тримесечие на изпълнението на индикаторите за краен продукт и за резултат, отчитайки изпълнението по всяка процедура, по-конкретно по отношение на програмирани/договорени/верифицирани стойности спрямо целевите стойности за 2029 г., както и оставащите (в процент) стойности за програмиране, договаряне и верифициране, по категории региони (**Виж Приложение 2. Система за ранно предупреждение към август 2024 г.**).

Списък с всички процедури по ПО и техния статус е посочен в **Приложение 3**. Информация за обявените процедури по Програмата (включително Критерии¹¹ за избор на операция и техните изменения) може да бъде намерена на официалната електронната страница на [Изпълнителна агенция „Програма за образование“](#). Информация за процедурите, които ще бъдат обявени до края на 2024 г. може да бъде намерена в [Индикативната годишна работна програма на страницата на ПО](#).

6.1. Договорени процедури и информация за постигнатия напредък по изпълнение на междинните цели до края на 2024 г.:

Постигнатите резултати по напредъка на изпълнението на индикаторите са към м. декември 2024 г. Данните за индикаторите са в съответствие с данните към 31 декември 2024 г. подадени през януари 2025 г. по чл. 42 от Регламент (ЕС) 2021/1060.

- Процедура BG05SFPR001-1.003 „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование“ (проект „Силен старт“).

Наименование на индикатор за краен продукт или за резултат	Етапна цел 2024 (общо)	Регион в преход	По-слабо развити региони	Постигнати резултати
--	------------------------	-----------------	--------------------------	----------------------

¹¹ При изписване на името на съответната процедурата в полето за търсене в официалната страница на ПО 2021 – 2027 могат да бъдат намерени всички изменения на Критериите за избор на операция за нея.

ЕЕСО06 брой на децата на възраст под 18 години	7 457	1243	6 214	1 316
ЕЕСО15 малцинства (включително маргинализирани общности като ромите)	3 728	621	3 107	296
SOI 1.5. Педагогически специалисти и непедagogически персонал, обучени за работа с деца и ученици от уязвими групи	716	119	597	0
SOI 1.2. Брой деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби	910	152	758	1 316
SOI 1.3. Брой родители, подкрепени в процеса на приобщаващото образование	7 457	1243	6 214	0
SOI 1.4. Брой деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи, получили подкрепа	6 547	1091	5 456	0
ЕЕСCR03 участници, които при напускане на операцията получават квалификация	НП	НП	НП	0
SRI 1.2. Брой деца и ученици от уязвими групи с подобрени образователни резултати след 1 година участие в операцията	НП	НП	НП	0

В проекта към 31.12.2024 г. участват 149 детски градини и училища, от които 6 частни детски градини и 3 частни училища с групи за задължително предучилищно образование. До момента са назначени 234 педагогически специалисти в 79 детски градини/училища с подготвителни групи и 251 непедagogически специалисти в 172 детски градини/училища с подготвителни групи, които да продължат дейността си от предходни проекти, свързани с допълнителна подкрепа в предучилищното и училищното образование, изпълнявани по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 г. (ОПНОИР).

Стартирали са дейностите за допълнителна подкрепа деца със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби, като към момента е отчетена информация за обхванати 1 316 деца.

Към 31.12.2024 г. етапни цели „Брой на децата на възраст под 18 години“, „Малцинства (включително маргинализирани общности като ромите)“, „Педагогически специалисти и непедagogически персонал, обучени за работа с деца и ученици от уязвими групи“, „Брой родители, подкрепени в процеса на приобщаващото образование“ и „Брой деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи, получили подкрепа“ не са изпълнени. Проект „Силен старт“ стартира през месец февруари 2024 г. Проведена е процедура за подбор на държавните, общинските и частните детски градини и училища с групи за задължително предучилищно образование, които да участват в техническото и финансовото изпълнение по

дейностите на проект „Силен старт“. Със заповед № РД09-1285/20.05.2024 г. на Министъра на образованието и науката, е утвърден списък на одобрените детски градини и училища. Със заповед № РД09-1954/23.07.2024 г. е утвърден допълнителен списък с още четири детски градини за участие в проекта. След приключване на подбора на участващите институции през лятната ваканция е извършена подготовка за стартиране на планираните дейности.

Изпълнението на дейностите по проекта стартират с началото на учебната 2024/2025 година. През месец ноември 2024 г. са проведени обучения на педагогически специалисти на теми: „Адаптиране на учебното съдържание по образователни направления за деца със специални образователни потребности и хронични заболявания в предучилищна възраст“ и „Прилагане на Карта за функционална оценка на индивидуалните потребности на децата със специални образователни потребности и с хронични заболявания във връзка с прилагането на „Международната класификация за функционирането на човека, уврежданията и здравето на деца и юноши“. Броят на обучените специалисти предстои да бъде отчетен.

С началото на учебната 2024/2025 година стартира и предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изяви дарби за трайно приобщаване в предучилищното образование. В същия период стартира и работата с родители за подпомагане и формиране на положителни нагласи към образованието и за пълноценното им участие в образователния процес.

До края на месец декември 2024 г. КБ е отчетел много малка част от постигнатите стойности от осъществените дейности с деца и родители. Провеждат се регулярни работни срещи между Управляващият орган на Програма „Образование“ 2021-2027 г. и екипа на проекта, на които се набелязват мерки за ускоряване на отчитането. Всички предвидени дейности и индикатори ще бъдат изпълнени в рамките на срока за изпълнение на проекта.

- **Процедура BG05SFPR001-1.001 „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование“ (проект „Успех за теб“).**

Наименование на индикатор за краен продукт или за резултат	Етапна цел 2024 (общо)	Регион в преход	По-слабо развити региони	Постигнати резултати
ЕЕСО06 брой на децата на възраст под 18 години	38 511	6419	32 092	45 043
ЕЕСО15 малцинства (включително маргинализирани общности като ромите)	19 256	3209	16 047	26 264
SOI 1.5. Педагогически специалисти и непедagogически персонал, обучени за работа с деца и ученици от уязвими групи	1 667	278	1 389	0
SOI 1.2.Брой деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с хронични заболявания и с изяви дарби	3 415	569	2 846	4933

SOI 1.3. Брой родители, подкрепени в процеса на приобщаващото образование	38 511	6419	32 092	0
SOI 1.4. Брой деца и ученици от предучилищното и училищното образование от уязвими групи, получили подкрепа	35 096	5849	29 247	40 392
EECR03 участници, които при напускане на операцията получават квалификация	НП	НП	НП	НП
SRI 1.2. Брой деца и ученици от уязвими групи с подобрени образователни резултати след 1 година участие в операцията	НП	НП	НП	НП

Към 31.12.2024 г. са назначени 324 специалисти (психолози, педагогически съветници, логопеди, ресурсни учители и др.), които да работят с учениците според техните индивидуални потребности. В 1 484 училища се изпълняват дейности, насочени към обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученици от уязвими групи, а 188 са насочени към допълнителна подкрепа на ученици с изявени дарби. Със средства по проекта са назначени 813 образователни медиатори и 110 социални работници, които подпомагат учителските колективи в приобщаването на учениците в системата на училищното образование. Издадени са 15 475 удостоверения на ученици получили допълнителна подкрепа за личностно развитие със СОП, в риск, с хронични заболявания и изявени дарби за трайно приобщаване в училищното образование. Издадени са 115 857 удостоверения на ученици получили допълнителни обучения за обща подкрепа за достъп и трайно приобщаване в училищното образование.

От стартирането на проекта до края на м. декември 2024 г. общо 4 969 ученици със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби са получили допълнителна подкрепа за личностно развитие, а 40 683 ученици са получили обща подкрепа обща подкрепа за достъп и трайно приобщаване в училищното образование. Очаква се 96 279 родители да бъдат подкрепени в процеса на приобщаващото образование.

Към 31.12.2024 г. етапни цели „Брой родители, подкрепени в процеса на приобщаващото образование“ и „Педагогически специалисти и непедагогически персонал, обучени за работа с деца и ученици от уязвими групи“ не са изпълнени. През месец ноември 2024 г. стартира дейността свързана с обученията на педагогически специалисти на тема „Инструмент за откриване на дарбите и за определяне на възможности за стимулирането им чрез допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби и насоки за прилагане на инструмента“ и „Прилагане на Карта за функционална оценка на индивидуалните потребности на децата със специални образователни потребности и с хронични заболявания във връзка с прилагането на „Международната класификация за функционирането на човека, уврежданията и здравето на деца и юноши“. До края на месец декември 2024 г. постигнатите индикатори по тази дейност не са

отчетени от Конкретния бенефициент, като резултатите от нейното изпълнение ще бъдат представени в следващ Пакет отчетни документи през месец февруари 2025 г.

Заниманията с родителите, подкрепени в процеса на приобщаващо образование са стартирали през септември 2024 г., което съвпада с началото на учебната 2024/2025 г. Към края на месец декември 2024 г. е създаден модул в информационната система на проекта <https://uspeh.mon.bg/expert/>, в който ще се отчитат резултатите от осъществената дейност с родители (Дейност 2). Броят на подкрепените родители се очаква да бъде отчетен в следващ Пакет отчетни документи.

Провеждат се регулярни работни срещи между Управляващият орган на Програма „Образование“ 2021-2027 г. и екипа на проекта, на които се набелязват мерки за ускоряване на отчитането. Всички предвидени дейности и индикатори ще бъдат изпълнени в рамките на срока за изпълнение на проекта.

• **BG05SFPR001-3.001 „Модернизиране на професионалното образование и обучение“.**

Наименование на индикатор за краен продукт или за резултат	Етапна цел 2024 (общо)	Регион в преход	По-слабо развити региони	Постигнати резултати
ЕЕСО09 Участници с прогимназиален етап на основното образование или по-ниска степен (ISCED 0-2)	8 277	1 242	7 035	0
ЕЕСО15 малцинства (включително маргинализирани общности като ромите)	743	111	632	0
ЕЕС005 Заети, включително самостоятелно заети	588	88	500	0
SOI 3.1. Брой професионални училища, въвели модернизиран учебен планове и програми по професионална подготовка	58	9	49	0
SRI 3.1 Ученици и студенти, започнали да търсят работа	НП	НП	НП	0
ЕЕСР02 Участници, които при напускане на операцията са ангажирани с образование или обучение	НП	НП	НП	0
ЕЕСР03 Участници, които при напускане на операцията, получават квалификация	НП	НП	НП	0
ЕЕСР04 Участници, които при напускане на операцията имат работа, включително като самостоятелно заети лица	НП	НП	НП	0

Създадени са 20 Секторни съвета по умения (ССУ), в които участват 232 експерти от различни области. На 09.08.2024 г. е утвърден от Министъра на образованието и науката нов Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО, включващ 46 професионални направления и 193 професии. ССУ са започнали своята работа, включително дейностите във връзка с разработване на Държавни образователни стандарти (ДОС), учебни планове и програми, национални изпитни програми.

Общо 417 професионални училища са определени за участие в проекта, като 3 от тях са частни училища, като се очаква до края на изпълнението на процедурата да въведат модернизиран учебен планове и програми, във връзка с актуализирания СППОО и ДОС. От тях 343 са от по-слабо развитите региони и 74 в Регион в преход (ЮЗР).

На 16.12.2024 г. е представен пакет отчетни документи, с който е отчетено изпълнение по дейностите, както следва:

- *Утвърден нов СППОО с актуализирани 46 професионални направления;*
- *1984 ученици са участвали в обучения в друга физическа среда по дейност 4;*
- *388 учители са включени в менторски обучения за придобиване на педагогически и методически умения за преподаватели, външни за образователната система, от които успешно са завършили 325;*
- *С 53 – ма учители минали обучение са сключени договори за провеждане на практически занятия с представители от науката, бизнеса, публичния и неправителствения сектор, от които 32 отчетени в настоящия отчет;*
- *1477 учители са включени в специализирани обучения, свързани с прехода към цифрова и зелена икономика, синия растеж, индустрия 5.0, ИСИС, от които успешно завършили към момента са 567;*
- *3606 ученици са включени в допълнителни занимания за Подобряване на трансверсалните и ключовите компетентности по професионална подготовка на учениците, предприемачески умения, социално предприемачество и др. с участие на работодатели, от които към момента са успешно приключили 296;*
- *7672 ученици провеждат практики в реална работна среда. Успешно преминали обучението към момента са 712 ученика.*

Към 31.12.2024 г. етапни цели „Участници с прогимназиален етап на основното образование или по-ниска степен (ISCED 0-2)“, „Малцинства (включително маргинализирани общности като ромите)“, „Заети, включително самостоятелно заети“ и „Брой професионални училища, въвели модернизиран учебен планове и програми по професионална подготовка“ не са

изпълнени. Дейностите, които допринасят за изпълнението на горепосочените индикатори са свързани с предвидените в проекта реформи в ПОО. За целта беше необходимо да бъде извършено изменение на Закона за ПОО и актуализиране на Списъка на професиите за ПОО. Поради независещи от бенефициента причини новият Списък на професиите за ПОО беше утвърден от Министъра на образованието и науката на 09.09.2024 г. Това наложи изместване във времето на останалите дейности, които логически следват промените в нормативната рамка. След сформирването на секторни съвети на уменията и актуализиране на Списъка на професиите следва да се пристъпи към актуализиране и разработване на Държавни образователни стандарти и актуализиране на учебните планове и стандарти. Всички тези дейности са хронологично свързани и следващи една от друга. В този смисъл всички предвидени дейности и индикатори ще бъдат изпълнени в рамките на срока за изпълнение на проекта.

• Процедура BG05SFPR001-4.001 „Техническа помощ“

Наименование на индикатор за краен продукт	Междинна цел 2024 (общо)	Регион в преход	По-слабо развити региони	Постигнати резултати
SOI 4.1 Брой участия на лица от УО в обучения и работни посещения	236	39	197	90
SOI 4.2 Брой извършени оценки на програмата, анализи и проучвания	2	0	2	0
SOI 4.3 Брой обучени представители на бенефициенти/партньори/целеви групи и на потенциални бенефициенти/партньори/целеви групи	1 168	195	973	31
SOI 4.4 Брой участници в събития по програмата	400	67	333	935

Резултатите към 31.12.2024 г. 2024 г. показват, че по три от индикаторите верифицираните постигнати стойности са значително по-ниски от заложените междинни цели. С оглед на това, че дейностите и резултатите по процедурата са пряко обвързани с напредъка в изпълнението на Програма „Образование“ 2021-2027 г., основна причина за сравнително забавеното изпълнение на проекта е по-късното стартиране на програмата и, съответно – обявяването на процедурите, сключването на договорите и изпълнението на проектите.

На този етап са предприети следните мерки за постигане на целите по индикаторите с ниско ниво на изпълнение:

- SOI 4.1 Брой участия на лица от УО в обучения и работни посещения: Съгласно Вътрешните правила за организиране и провеждане на обученията и повишаване квалификацията на служителите в Изпълнителна агенция „Програма за образование“, ежегодно се изготвя план за обучения, чрез който се осигурява възможност за непрекъснато повишаване на нивото на знанията и уменията на служителите.

- SOI 4.2 Брой извършени оценки на програмата, анализи и проучвания: С цел подпомагане на УО в процеса на оценка на програмата, беше сключено Споразумение за многогодишна подкрепа за изпълнение на Плана за оценка на Програма „Образование“ 2021 – 2027 г. с Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, чието изпълнение започна на 23.02.2024 г. Споразумението предвижда извършване на 15 оценки в 6 направления (Оценка на инициативата REACT-EU; Мерки за приобщаващо образование; Образователна интеграция на маргинализираните общности като роми и подход отдолу нагоре, включително подкрепа за целенасочени действия за борба с детската бедност; Качество и съответствие на образованието с пазара на труда: Професионално образование и обучение; Дигитализация и внедряване на компетентностния модел в образованието; Качество и съответствие на образованието с пазара на труда: Висше образование).
- SOI 4.3 Брой обучени представители на бенефициенти/партньори/целеви групи и на потенциални бенефициенти/партньори/целеви групи: През 2024 г. УО разработи и утвърди Стратегически план за повишаване на капацитета на потенциални бенефициенти, бенефициенти и партньори в проектите по програма „Образование“ 2021-2027. За обезпечаване на изпълнението на стратегическия план в частта за повишаване на капацитета за управление и изпълнение на проекти на МОН и институциите в системата на предучилищното и училищното образование УО е предприел стъпки за директно предоставяне на БФП по Приоритет 4 „Техническа помощ“ на Програма „Образование“ на Министерството на образованието и науката и Националния център за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти.

Извод: Към момента на извършване на оценката направеният преглед на изпълняваните процедури показва, че за голяма част от анализирания индикатори не са постигнати междинните цели. Управляващият орган предприема мерки за преодоляването на забавянето на изпълнението и отчитането на индикаторите. Очаква се всички предвидени дейности и индикатори да бъдат изпълнени в рамките на срока за изпълнение на отделните процедури.

7. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ПРЕПРОГРАМИРАНЕ НА ПРОГРАМАТА И ЗА РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОСТАВАЩИЯ ПО НЕЯ РЕСУРС

7.1. Анализ на ефекта от договарянето на суми над бюджета върху постигането на крайните финансови и физически цели на Програма „Образование“ 2021-2027

С РМС № 623 от 30 август 2024 г. се даде съгласие за предоставяне на финансова подкрепа от програмите, съфинансирани от европейските фондове при споделено управление, над общия

бюджет по съответната програма, включващ и сумата за гъвкавост по смисъла на чл. 86, параграф 1, втора алинея на Регламент (ЕС) 2021/1060, като за Програма „Образование“ 2021 – 2027 г. размерът е до 15 на сто от бюджета на ПО.

Необходимост от наддоговаряне на суми по Програма „Образование“

Общият бюджет на Програма „Образование“ възлиза на **1,88 млрд. лв.** (европейско и национално финансиране), включващ и сума за гъвкавост в размер на **296 млн. лв.**, която към настоящия момент не е окончателно разпределена съгласно чл. 86 от Регламент (ЕС) 2021/1060. Без сумата за гъвкавост разполагаемият общ ресурс по ПО възлиза на **1,591 млрд. лв.** Съгласно разпоредбите на Регламент (ЕС) 2021/1060, сумата за гъвкавост се разпределя окончателно за програмата едва след приемането на решение на Комисията след финализиране на задължителния междинен преглед през 2025 г.

Към 31.12.2024 г. по програмата са **обявени** 11 процедури на обща стойност 751 млн. лв. или **около 40%** от финансовия ресурс на ПО, като **договорените** средства възлизат на 687 млн. лв. (**36%** от бюджета на ПО)¹². Платените средства по програмата възлизат на 126 млн. лв., верифицираните средства са близо 42 млн. лв., а сертифицираните средства – малко над 30 млн. лв. През 2025 г. предстои да бъдат обявени всички останали процедури по ПО, вкл. и 3-те процедури за подбор на проекти, аналогични на трите процедури по подхода ИТИ, като общият размер на обявените процедури ще възлиза на **1,978 млрд. лв.** или **5% над бюджета на програмата.**

Допусканията на Управляващия орган са, че **към средата на 2025 г.,** ангажираният (договорен) бюджет на ПО индикативно ще възлиза на **1,19 млрд. лв.** Отчитайки правилото n+3 за автоматично освобождаване на средства, УО на ПО усилено работи по подготовката на новите операции, които да бъдат обявени през 2025 г., в резултат на което прогнозният размер на договорените средства по програмата би могъл да надвиши наличния към момента бюджет, без „сумата за гъвкавост“.

На основание предоставената възможност за наддоговаряне на програмата чрез РМС № 623 от 30 август 2024 г., Управляващият орган ще спечели ценно време от гледна точка на планиране и провеждане на процедурите за БФП преди финализиране на междинния преглед по чл. 18 от Регламент (ЕС) 2021/1060 от страна на ЕК, тъй като до приемането на решението на Комисията, с което се потвърждава окончателното разпределение на сумата за гъвкавост, тази сума не е налична за подбор на операции.

¹² Подробна информация за сключените договори, включително дейности по проектите и индикатори, може да бъде намерена в [ИСУН 2020, раздел „Програма „Образование“ 2021 – 2027“, подраздел „Проекти“](#).

Основен извод: Извършената Вътрешна оценка (assessment) на резултатите от междинния преглед на Програма „Образование“ 2021-2027 г. показва, че планираните мерки и дейности по Програма „Образование“ напълно адресират направените препоръки и очертани предизвикателства в областта на образованието и обучението и не се налага изменение (пре-програмиране) на Програма „Образование“ в резултат на което по Програма „Образование“ се запазват определените суми за тематичната концентрация, съгласно заложените в Споразумението за партньорство и одобрената първа версия на програмата суми. На основание чл. 18, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2021/1060, въз основа на Вътрешната оценка на резултатите от междинния преглед на ПО, се предлага окончателно разпределяне на сумата за гъвкавост, посочена в член 86, параграф 1, втора алинея.

8. МЕРКИ ЗА ПУБЛИЧНОСТ И ИНФОРМИРАНOST

Управляващият представи резултатите от вътрешната оценка на изпълнението на ПО на Четвъртото заседание на Комитета за наблюдение на ПО проведено през м. ноември 2024 г., както и ще представи резултатите от оценката и пред по-широк кръг заинтересовани страни, при необходимост.

Пълният текст на оценката ще бъде публикуван на интернет страницата на Програмата за информация на широката общественост. Управляващият орган ще разпространи резултатите от вътрешната оценка също и под формата на публикации и прессъобщения относно основните заключения от нея, включително в социалните медии на Програмата.